

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

АНАЛИЗ

на проучване на тема: „Проблеми и възможности за изграждане на устойчиви партньорства между местните власти и местната общност за опазване на околната среда“

гр. Хасково

2022 г.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Съдържание

1. Общи положения.....	3
2. Анализ на резултатите от проучването.....	4
2.1. Анализ на резултатите от анкетата	4
2.2. Анализ на резултатите от фокус групите	37
3. Обобщения и предложения.....	51
Заклучение	57
Приложение 1 Анкетна карта	58
Приложение 2 Сценарии на дискусиите	65

1. Общи положения

Този анализ е създаден във връзка с изпълнението на проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“ с бенефициент „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и партньор Община Стамболово. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и/или на Управляващия орган.

Основната цел на проучването е: „Да се регистрират нагласите, констатациите и препоръките на заинтересованите страни за ролята и значението на екологията в живота на местното население, да се идентифицират механизмите стимулиращи обществената и публичната подкрепа, активизираща предприемачите и земеделските производители, които увеличават тяхната мотивация и пряката им ангажираност в реализацията на конкретни проектни инициативи водещи до опазване на околната среда.“

Провеждането на проучването освен това целеше да гарантира, че при разработването на местни политики в областта на околната среда и управлението на отпадъците се отчита мнението и нуждите на местната общност, населените места в качеството им на части от една типична малка селска община. Проучват се и важните екологични особености, които се регистрират както на общинско, така и на подобщинско и надобщинско равнище.

Във фокуса на настоящото проучване е анализ на опита на жителите на община Стамболово при взаимодействието с местните органи на самоуправление и как този опит влияе върху техните нагласи, убеждения и инициативи при разработването и реализацията на местните политики в областта на околната среда. Ето защо прочуването беше насочено към следните целеви групи и заинтересовани страни:

- Представители на структурите на гражданското общество (НПО, неформални общности, местни лидери и обществено значими личности) с цел оценка на техните нагласи, потребности и капацитет за участие в процеса на инициране, подготовка и мониторинг на местни политики;
- Представители на Общинската администрация и Общинския съвет на община Стамболово;
- Представители на бизнеса и земеделските производители;
- Представители на други значими местни структури.

Особено важно беше да се регистрира отношението на местната власт към отварянето на процеса на вземане на решения с участието на гражданите, наличието на практики и институционално поведение, стимулиращо активното им включване, да се установи нивото на тяхната готовност и капацитет за експериментиране с нови практики, поемане на риск от провал и оползотворяване на наученото за целите на доброто управление.

Представителите на бизнеса и социално-икономическите партньори, трябваше да изразят своята готовност за създаването на нови партньорски инициативи в бъдеще, да се анализират съществуващите комуникационни канали и инструменти за взаимодействие с местната власт и да се оцени потенциала за въвличане на бизнеса и СИП в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на местната политика за опазване на околната среда.

Провеждането на проучването отчита специфичните териториални ситуации, при които се срещат особените предизвикателства в областта на околната среда. Това се дължи главно на периферността на общината и трансграничния характер на нейните населени места. Средата се отличава с: уникални природни характеристики, които придават несъразмерно голямо значение на околната среда за развитието на общината; обезлюдени села със застаряващо население, планински и полупланински район и наличие на голям брой защитени зони и местности.

Проучването отчита значението на местната общност и нейното влияние при разработването и реализацията на местните политики в областта на околната среда, посредством съчетаването на социалните и екологични цели.

Събраната информация ще позволи на общинското ръководство да разгледа и отрази специфичните потребности и приноса на формалните и неформалните местни общности за формулирането и прилагането на местните политики в областта на околната среда, като се отчете степента на техните нагласи за създаване на партньорства на местно ниво и за тяхното осъществяване.

Проучването събира и конкретни предложения за подобряване на околната среда, както и установяването на предпочитаните механизми за вземане на съвместни решения по въпросите, свързани с опазването на околната среда в общината и нейното устойчиво развитие.

Участието на гражданите, бизнеса и неправителствените организации в процесите на вземане на решения на местно ниво е от решаващо значение за всяко прозрачно и отговорно местно самоуправление, работещо в интерес на местната общност.

Проведена е анкета с 100 човека и две фокус групи с общо – 22 участници, които са представители на бизнеса, земеделските производители, НПО, Общинска администрация и Общински съвет и граждани.

2. Анализ на резултатите от проучването

2.1. Анализ на резултатите от анкетата

Допитването е направено до 100 представители на местната общност разпределени пропорционално по полов признак, както следва:

Таблица 1. Разпределение на анкетираните по пол

Вие сте:	Мъж	48	48,5%
	Жена	52	51,5%
	Общо:	100	100,0%

Направеният подбор показва, че е спазено съотношението мъже-жени.

Анкетираните са лица, които имат различна образователна степен. Трябва да се отбележи, че е завишена групата на висшистите за сметка на средното образование, което се дължи на факта, че те са по-активната част представители на заинтересованите страни в публичните инициативи.

По образование респондентите се разпределят така:

Таблица 2. Разпределение на анкетираните по образование

Образование	Брой	%
Основно и по-ниско	35	35,4%
Средно	34	33,3%
Висше	31	31,3%
Общо	100	100,0%

Данните в горната таблица показват, че са отчетени заинтересованите страни на територията притежаващи различен образователен статус.

Разпределението на анкетираните по сфери на трудова заетост можете да проследите в следващата таблица и те са следните:

Таблица 3. Разпределение на анкетираните по сфери на заетост

Сфери на заетост	Брой	%
Животновъдство	10	10,0%
Земеделие	15	15,0%
Туризм	2	2,0%
Местна и държавна администрация	20	20,0%
Работник/служител в частна фирма	21	21,0%
Безработен	12	12,0%
Пенсионер	15	15,0%
Друго	5	5,0%
Общо:	100	100%

От данните в таблицата става ясно, че най-голяма е групата на работещите в земеделието и в частните фирми, тъй като на практика, това са най-големите групи трудово заети на територията на община Стамболово. Общият им относителен дял е цели 48%. Следват представителите на местната и държавна администрация, които са 20% от анкетираните. Безработните респонденти и пенсионерите са също голям процент 27%, тъй като те са голям процент и в генералната съвкупност, което прави тяхното мнение за околната среда особено важно за цялата местна общност. Друго, са посочили 5% от анкетираните, в него се включват основно НПО/читалищата.

Таблица 4. Разпределение на анкетираните по професионална и социална принадлежност

Професионална и социална принадлежност	Брой	%
Гражданин	71	71,7%
Представител на НПО	2	2,0%
Предприемач	3	3,0%
Служител в общинската администрация	14	14,1%
Учител	1	1,0%
Общински съветник	7	7,1%

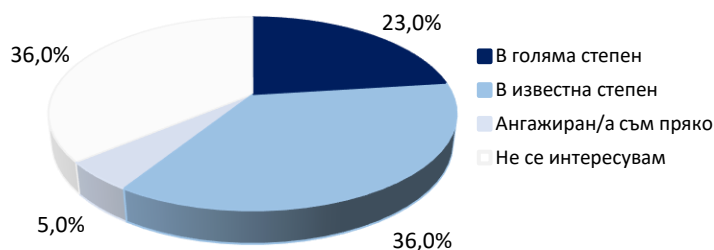

Друго	1	1,0%
Общо	99	100,0%

От данните в горната таблица се вижда, че най-голямата група от анкетираните са гражданите, живеещи на територията на община Стамболово. Те са, както работещи, така и безработни и пенсионери, но имат поглед по темата и показват различните гледни точки. Тяхното мнение е определящо при формиране на общественото мнение и нагласите към опазването на околната среда и биоразнообразието, защото те са ядрото на местната общност. От тяхната информираност и готовност за реализация на активни действия ще зависи и подобряването на средата и качеството на живот на местното население не само в настоящето, но и в бъдещето. Взети са мненията и на работещите в Общинската администрация и в Общинския съвет, които по подразбиране са най-информираните хора по отношение на разработването на секторните политики и на тяхното изпълнение на територията. Не са пренебрегнати представителите и на НПО сектора и учителите, които са основните източници на информация за младите хора и за гражданското общество.

Доколко респондентите се интересуват от околната среда и нейното опазване може да се види от Графика 1. От нея става ясно, че 23% е относителният дял на тези които проявяват сериозен интерес по темата, а 36% се интересуват в известна степен, което прави групата на заинтересованите лица доста голяма, цели 58%. Като се добави и относителния дял на пряко ангажираните с опазването на околната среда, процента на тези на които околната среда не е безразлична става – 64%, което е един доста сериозен дял от местното население. Останалите 36% от анкетираните не се интересуват, което е една възможност за развитие на активна местна политика по отношение на информираността на гражданите в бъдеще, за да може този относителен дял да започне да намалява.

Графика 1. В каква степен се интересувате от опазване на околната среда на територията на Вашата община?

Различните социални групи имат различно отношение към околната среда. Така например тези, които работят в други области, това са най-вече представителите на НПО сектора и активните граждани се интересуват в най-голяма степен от опазването на околната среда, това са цели 80% от представителите на анкетираните, които попадат в тази група, а останалите 20% се интересуват в известна степен, т.е. тази група регистрира най-висока степен на интерес по темата. Следват ги представителите на Общинската администрация при която регистрирания голям интерес е в рамките на 65%, в известна степен 10%, и пряко са ангажирани с подобна дейност – 25% от представителите на тази група. Земеделските производители проявяващи голям интерес са едва 16%, а в известна степен - 84%.

Представителите на бизнеса са с най-малък относителен дял: това са 8,7% в голяма степен, 52,2% в известна степен и цели 39,1% не се интересуват.

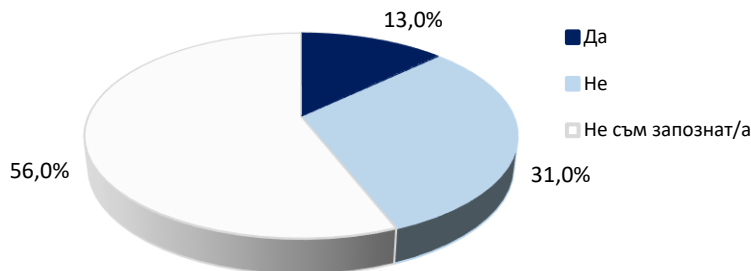
Таблица 1. Разпределение на анкетираните според местоработата

В каква степен се интересувате от опазване на околната среда на територията на Вашата община?		Работят:				
		в селско стопанство	в общинска администрация	в бизнеса	в друга	не работя
В голяма степен	%	16,0%	65,0%	8,7%	80,0%	
В известна степен	%	84,0%	10,0%	52,2%	20,0%	
Ангажиран/а съм пряко	%		25,0%			
Не се интересувам	%			39,1%		100,0%
Общо:	Брой	25	20	23	5	27

Посочените данни в горната таблица показват, че при провеждането на информационни и обучителни кампании свързани с опазването на околната среда, трябва да се реализира диференциран подход към целевите групи, който да отчита различния интерес и предпочитания за включване в подобни инициативи. Най-внимателно трябва да се подхожда към представителите на бизнеса при които интересът е най-слаб. При тях трябва да се започва с малка по обем, но интересна информация, която да се разширява. Да започнат постепенно да се включват и в различни обучителни инициативи, за да не загубят интерес и да се откажат от участие. Те трябва внимателно да се провокират с различни теми включващи освен екологични мерки и новите промишлени технологии, които опазват околната среда, пестят разходи и подобряват конкурентоспособността на фирмите.

Има ли местна проектна активност и каква тя? Може да се види от Графика 2.

Графика 2. Има ли реализирани конкретни инициативи/проекти за опазване на околната среда и биоразнообразието в общината?

От данните се вижда, че липсата на информация е сериозен проблем по отношение на реализацията на проекти подпомагащи опазването на околната среда и биоразнообразието. Само 13% от анкетираните твърдят, че има реализирани подобни проекти и инициативи на територията на общината. Този малък относителен дял илюстрира наличието на проекти, но те за съжаление са недостатъчни, освен това информацията за тях в голяма степен не достига до основната група на обикновените граждани. Тук проличава липсата на сериозна рекламна кампания, липсата на местни партньорства и подкрепа от страна на местната общност, която не е безразлична по темата за биоразнообразието. Въпреки интереса, който заявяват представителите на тази група стоят доста в страни от възможни активни действия, които да подобряват средата и качеството на живот на местното население. Ето защо тези нагласи

трябва да се вземат под внимание не само при разработването на новите политики в областта на екологията, в тяхната реализация, но и да се въвлечат при изпълнението на проектите.

Проектната активност на респондентите можете да проследите и от следващата таблица от която става ясно, че най-активните в проектно отношение са представителите на Общинска администрация, които се включват на 100% при реализирането на екологични проекти и представителите на НПО сектора. За съжаление най-голяма част от групата на земеделските производители (40%) и на неработещите (33,3%) не се интересуват от темата.

Не са информирани за реализацията на подобни изяви представителите на бизнеса – 50%, представителите на селското стопанство – 44% и неработещите – 40,7%. Ето защо трябва да се обръща по-сериозно внимание на представителите на тези групи, като се осигурява информация, изграждат се нови партньорства, включват се в изпълнението на даден проект или местна инициатива. Само така те ще могат да станат не само участници или потребители, но най-вече инициатори на подобни съвместни проекти.

Таблица 2. Проектна активност на респондентите

Вие включвали ли сте се в подобни инициативи?		Работят:				
		в селско стопанство	в общинска администрация	в бизнеса	в друга	не работят
Да, винаги	%	8,0%	55,0%		40,0%	
Да, понякога	%	8,0%	45,0%	40,9%	60,0%	14,8%
Не съм информиран за такива инициативи	%	44,0%		50,0%		40,7%
Не се интересувам и ги negliжирам	%	40,0%		9,1%		33,3%
Липсват подобни инициативи	%					11,1%
Общо	Брой	25	20	22	5	27

От представените данни става ясно, че с дейности по опазване на околната среда трябва да се заема не само общината, която респондентите посочват за водеща, но преди всичко НПО-тата и читалищата намиращи се на територията, които не използват в максимална степен своя потенциал. Бизнесът и земеделските производители също трябва да намерят своето място в подобни инициативи, за да има по-голяма ефективност от подобни проекти изпълняващи местните политики.

Графика 3. За кои дейности опазващи околната среда през последните три години имате информация?

От данните в графиката става ясно, че основната дейност, която се следи от гражданите е сметосъбирането. Интересът към него е отчетен от 73% от респондентите. Този резултат е логичен, тъй като всеки живеещ или работещ на територията на общината има наблюдение и формирано мнение за организацията на сметосъбирането и сметоизвозването. Организираното почистване на района е отразено само от 25%, което говори, че при инициерирането на подобни масови акции се включват доста малко хора от местното население. Тази констатация се потвърждава и от дадените отговори на следващия въпрос, които са отразени в Графика 4.

Графика 4. Кой организира подобен вид дейности?

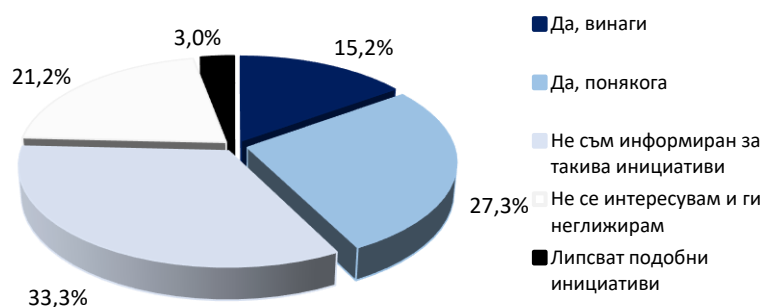
Общината е основният организатор, който често привлича и други местни структури и граждани. На местно ниво масови инициативи за почистване се реализират и при провеждането на общонационални инициативи за почистване. В тях се включват и фирми и

НПО, но те са малко като брой, а и активността им не е голяма. За гражданска активност в тази посока осигуряваща допълнителни местни инициативи е още по трудно да се говори. В тези случаи е задължително създаването на организация за сериозна съвместна работа на публичната администрация, бизнеса, земеделците и НПО. Масовите почиствания на замърсените площи трябва да се превърнат в традиция, която да се провежда в определено време с привличането на различни местни партньори.

Отговорите на въпроса „Вие включвали ли сте се в подобни инициативи?“ на практика показват реалната активност на различните групи граждани. Групата на активните участници е само 15,2% от анкетираните. Те са се включвали винаги в подобни инициативи. Понякога са участвали – 27,3% от анкетираните, а не са информирани за такива инициативи - 33,3% от респондентите. Не се интересуват цели 21,2%, а 3% дори смятат, че изцяло липсват подобни инициативи.

Графика 5. Вие включвали ли сте се в подобни инициативи?

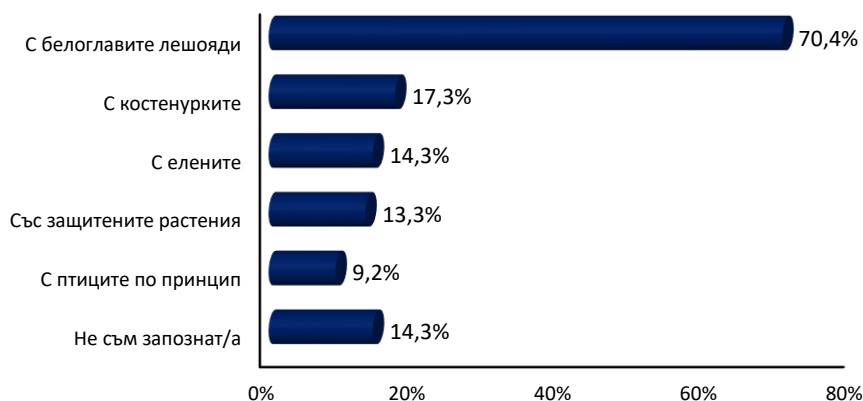
Тези данни говорят, че липсва необходимата разгласа, липсва култура и ценности осигуряващи грижа за природата и околната среда, както и физическа подкрепа на подобни инициативи от страна на основната маса местни жители. Необходимо е не само да се провеждат подобни инициативи, но те да станат практика и традиция, която местните да припознаят като своя задача и ангажимент. Разбирането, че подобряването на средата е обща грижа, а не грижа само на публичните власти, трябва да се превърне в нагласа за основната част от населението. Само така ще се постигнат реални резултати при опазване на природната среда и поддържане хигиената на публичната инфраструктура в урбанизираните територии, както и използването на различни мерки, които подобряват природната среда и намаляват вредните въздействия върху замърсяването на почви, води и въздух.

Биоразнообразието, или съвкупността от всички форми на живот на планетата, намалява в последните години с тревожни темпове. Една от главните причини е дейността на хората, които променят начина на използване на земи и унищожават местообитания, замърсяват въздуха, водата и сушата и допринасят с емисиите си за промени в климата. Община Стамболово и региона са познати като район богат на биологични видове. За да опазва природната среда и биоразнообразието всеки местен трябва да познава добре биологичните видове и особено тези, които са заплашени от изчезване. На въпроса: „С кои биологични

видове, обект на специални грижи сте запознати?”, става ясно, че най-познатите видове са белоглавите лешояди и костенурките. Другите птици, както и застрашените растения не са толкова познати и към тях липсва подобен интерес. Разселването на елените макар и да не са заплашени от изчезване са приятна гледка, когато се движат свободно из Източните Родопи.

Графика 6. С кои биологични видове, обект на специални грижи сте запознати?

В повечето случаи местните хора гледат на растенията и на птиците като на даденост с която те са свикнали и която няма начин да се промени, въпреки заплахите. Близостта им с природата прави голяма част от местното население активни наблюдатели на биологичните видове и на тяхната популация, без да осъзнават напълно, че човека с неговите действия заплашва част от тези растения, животни и птици и че тяхното съществуване може да приключи, ако не се вземат адекватни мерки.

Не са запознати с биоразнообразието едва 14,3%, което говори, че основната част от населението е обърната към биологичните видове и се отнасят с интерес към тяхното опазване, въпреки незаконното ловуване на някои от видовете. Добрата информираност на местното население ще осигури не само по-добра грижа за заплашените видове, но и ще създаде повече препятствия пред браконьерите. В този случай е важно всеки гражданин да разбере ползата от запазване на видовете за него самия, за неговото семейство и за местната общност като цяло.

Ето и по какъв начин анкетираните виждат личната си полза от предприемането на мерки за запазване на биоразнообразието. Това може да се проследи от следващата графика.

Графика 7. Имате ли конкретна лична полза от предприемането на мерки за запазване на биоразнообразието в региона?

За съжаление една част от местните хора не виждат личната си полза от опазване на биоразнообразието. Цели 31% от респондентите твърдят, че нямат лична полза и не се интересуват от темата, а други 28% макар да не намират личната си полза смятат, че подобни инициативи все пак имат нужда от обществена подкрепа. За съжаление това са цели 59% от анкетираните, като това са предимно заинтересовани страни и граждани с позиции, които са активни участници в местния обществен живот и които формират общественото мнение на територията.

Таблица 3. Разпределение на оценката за личната полза според секторната заетост на респондентите

Имате ли конкретна лична полза от предприемането на мерки за запазване на биоразнообразието в региона?		Работят:				
		в селско стопанство	в общинска администрация	в бизнеса	в друга	не работят
Да, защото се запазва природата като цяло	%	56,0%	40,0%	13,0%	40,0%	3,7%
Да, защото се отразява положително на работата ми	%	4,0%	5,0%	4,3%		
Да, защото това е моя лична кауза	%		10,0%			
Да, защото е свързано със служебните ми задължения/ бизнеса	%		40,0%		20,0%	
Нямам лична полза, но смятам че подобни инициативи имат нужда от обществена подкрепа	%	36,0%	5,0%	43,5%	40,0%	22,2%
Нямам лична полза и не се интересувам	%	8,0%		39,1%		74,1%
Общо	Бр.	25	20	23	5	27

Групата на неработещите и на бизнеса в най-голяма степен не виждат личната си полза от опазването на околната среда и не се интересуват от нея. Това смятат 74,1% от неработещите и 39,1% от представителите на бизнеса. Към тези проценти можем да добавим и „Нямам лична полза, но смятам че подобни инициативи имат нужда от обществена подкрепа“, който отговор макар, че не идентифицира личната полза, признава общата полезност за местното население. Битуващите нагласи на бизнеса и неработещите по отношение опазването на

околната среда са тревожни. За да се промени това положение се изисква активна дългосрочна работа с местното население. За предпочитане е да се включат по-активно земеделските производители, които са по-благосклонни по темата за околната среда и нейното опазване и постепенно да се привличат предприемачите и неработещите.

Организациите, главно НПО и публичните структури в региона, които извършват дейности с положителен резултат върху опазването на природата са няколко, но като най-позната и призната е ролята на Община Стамболово, това се споделя от цели – 34% от анкетираните. След това с 17% следва отговора „Ефективни са дейностите на почти всички организации“ и това се отнася за всички дейности по опазване, превенция и подкрепа на биологичните видове.

Графика 8. Кои организации във Вашия район извършват дейности с положителен резултат върху опазването на природата?

В отговорите на горната графика прави впечатление, че Ловно-рибарския съюз и неговата работа по опазване на биоразнообразието е оценен с 15% и заема предно място дори пред горските стопанства, чиято дейност е оценена с едва 9% и РИОСВ само с – 4%. Областна администрация е поставена на последно място с едва с 2%. Тези данни показват, че с изключение на общината специализираните публични структури са оценени доста ниско по отношение на своята активност и ефективност в областта на биоразнообразието и неговото опазване. Ето защо обединението на усилията и изграждането на партньорства са особено важни за постигане на максимална ефективност и ефикасност в тази насока. По този начин ще се повиши и имиджа и на специализираните публични структури и власти.

За опазване на биологичното разнообразие особено важна е добрата информираност на обществеността. Само така ще може да се осигури устойчиво управление на околната среда. Компетентността трябва да се постига посредством използването на различни форми на образование и информираност. Умелото им съчетаване не само ще осигури добри познания

по темата, но и ще се формират ценности и разбирания за необходимостта от опазването на биологичното разнообразие. Казано по друг начин, няма да могат да се постигнат големи успехи при опазването на околната среда, без ясното разбиране на проблемите и без силната подкрепа на местната общественост, а те се постигат посредством обучение и информираност. За да се подобрят знанията е важно кои са източниците на информация, как се използват те, по какъв начин се поднася информацията и каква част от местното население е получило адекватна и навременна информационна подкрепа по темата.

От следващата графика разбираме кои са най-често използваните източници на информация. Само ако познаваме тяхното въздействие ще можем да ги използваме ефективно в бъдеще при разработването на местната политика.

Графика 9. От къде се информирате за биоразнообразието във Вашия район?

От данните в графиката става ясно, че основния източник на информация е Интернет с цели 67%. Близките и приятелите остават също един добър информационен източник, тъй като голяма част от местните хора се доверяват основно на информацията предоставена им от близки хора на които имат доверие, това са главно: приятели, роднини и съседи. Тази констатация се отнася за 47% от респондентите. Информация се получава и от специално организирани информационни събития, това твърдят 40% от анкетираните, а печатните материали са били източник на знания само за 16% от анкетираните. Радиото и телевизията са значително пренебрегнати от анкетираните, явно е, че подобни предавания не са гледани от средствата за масова информация. Този факт показва, че в случая тяхното значение за информиране по темата не е от голямо значение, което да осигури подобряване на общата информираност на населението по отношение на биоразнообразието.

За да се подобри компетентността на местната общност е препоръчително:

- Да се разработват периодично и да се публикуват компетентно разработени материали от експерти в Интернет;
- Да се интегрира информацията за биоразнообразието в учебните програми на училищата, програмите за професионална подготовка, програмите за развитие и др.;
- Да се организират клубове и курсове за ограмотяване на местното население и особено на младите хора по проблемите на околната среда и нейното опазване;
- Да се организират и включват голям брой представители на местната общност в различни семинари, конференции, кръгли маси и обществени форуми организирани от представителите на различните заинтересовани страни;
- Да се използват ефективно средствата за масова информация, но само чрез публикациите/излъчванията на интересно поднесени факти и филми отразяващи биологичното разнообразие на територията.

Изграждането на местни партньорства на местно равнище, осигуряващи устойчивото опазване на околната среда се оказва възможен, но не толкова използван подход на територията на община Стамболово при опазването на околната среда.

Какви са възможностите и как се реализират на практика подобни партньорства може да се проследи от Графика 10.

Най-голямата група от анкетираните е с относителен дял от 30,3% не може да преценят дали има условия за изграждане на партньорства. Това показва, че липсва информация по темата, с други думи това говори или за липсата на партньорства, или за рядката реализация на партньорски инициативи. Други 26,3% смятат, че липсва интерес по темата. Това е групата на сравнително информирани хора по отношение на партньорствата, но въпреки това те са твърдо убедени, че местните заинтересовани страни нямат необходимия интерес да създават партньорства и да реализират съвместни инициативи на територията.

Графика 10. Смятате ли, че има възможност за изграждане на местни партньорства на местно равнище, които да осигурят устойчиво опазване на околната среда?

Въпреки, че общината подкрепя партньорствата осигуряващи устойчиво развитие, което твърдят, че е факт 22,2% от анкетираните и има програми, които не само подкрепят, но и изискват да се реализират проектите в партньорство (21,2%), налични са и местни структури, които се интересуват от темата (20,2%), нещата с партньорствата не стоят еднозначно на територията на общината.

Всяка местна политика за устойчиво развитие изисква партньорство между местната власт, частния сектор и гражданското общество. Това приобщаващо партньорство трябва да се осъществява на национално, регионално и местно ниво. То трябва да е изградено върху обща визия и общи цели, върху принципи и ценности, които поставят хората и природата в центъра на усилията. Необходими са дългосрочни политики включващи инвестиции в критични сектори, особено в слаборазвитите селски райони. Критичните сектори включват устойчива енергетика, инфраструктура и транспорт, както и информационни и комуникационни технологии. Публичният сектор, в случая общината, ще трябва да създаде ясна посока на намеса. Освен това тя трябва да осигури контрол, мониторинг, да създаде по-добра среда за привличане на инвестиции и за засилване на устойчивото развитие на територията.

Какво е мнението на анкетираните за партньорствата на местно равнище, които да осигурят устойчиво опазване на околната среда може да се проследи с следващата таблица.

Таблица 4. Мнението на респондентите за партньорството разпределени според тяхната месторабота

Смятате ли, че има възможност за изграждане на местни партньорства на местно равнище, които да осигурят устойчиво опазване на околната среда		Работят:				
		в селско стопанство	в общинска администрация	в бизнеса	в друга	не работят
Да, има местни структури, които се интересуват от темата	%	4,0%	84,2%	8,7%	20,0%	
Да, регистрирани са местни НПО с подобен интерес	%	8,0%	10,5%	8,7%		
Да, част от гражданите проявяват известен интерес	%	8,0%	68,4%		40,0%	
Да, Общината подкрепя партньорствата осигуряващи устойчиво развитие	%	28,0%	47,4%	13,0%	20,0%	7,4%
Да, държавните институции подкрепят такива партньорства	%	16,0%	5,3%			
Да, има редица програми, които финансират дейности в партньорство	%	40,0%	52,6%		20,0%	
Не, липсва интерес по темата	%	20,0%		65,2%	20,0%	18,5%
Не мога да преценя	%	16,0%	5,3%	13,0%	40,0%	74,1%
Общо	Бр.	25	19	23	5	27

Информация за наличието на местни структури, които се интересуват от темата за партньорствата имат преди всичко представителите на местната администрация и НПО-тата. Неработещите нямат никаква информация за съществуването на подобни структури, за техния интерес и капацитет. Ето защо тези групи остават изолирани и не се въвличат в подобни инициативи. Представителите на бизнеса и селското стопанство имат минимална представа за подобни структури и за реализираните от тях дейности. Анкетираните смятат, че общината подкрепя партньорствата, но най-убедени в това твърдение са представителите на

самата администрация с 47,4%, с относителен дял от 28% са земеделските стопани, с 20% са НПО-тата, бизнеса е отразен само с 13%, а неработещите са едва – 7,4%. Първите две групи, общинската администрация и НПО имат преки наблюдения за реализацията на подобни инициативи от страна на Общината, тъй като работят в нея или зависят от нея, затова и техните положителни отговори са най-категорични. Земеделските производители се оказва, че са една по-информирана и ангажирана местна група по отношение на биоразнообразието за разлика от бизнеса и от неработещите, които не са информирани, не са активни, а доста голяма част от тях дори не се и интересуват от темата.

Наличието на сравнително благоприятна среда на територията на общината както става ясно по-нататък в изследването не е достатъчно условие, което да мотивира заинтересованите страни и затова се реализират минимален брой инициативи за устойчиво развитие изпълнявани в партньорство. Участниците във фокус групите говореха за наличие на формирани обществени нагласи, които следват правилото, че „Най-добре е всеки да се справя сам“, защото „Общите работи и кучетата не ги ядат“. За голяма част от местното население партньорствата са трудна и често неефективна дейност. „Всеки дърпа чергата към себе“ си и затова не винаги се получават добри резултати от партньорските инициатив. За да се променят тези битувачи представи е необходимо доста голямо количество работа на всички равнища и във всички посоки.

Кой и с какво трябва да провокира подобни партньорства? Това е въпрос, който се разглежда нееднозначно от респондентите.

Най-голям е относителния дял – 34,3% на тези, които смятат, че това трябва да е общината;

29,3% са на мнение, че задължително това е ангажимент на НПО-тата;

28,3% че това остава грижа на гражданите;

23,2% са на мнение, че фирмите трябва да имат водеща роля;

20,2% застъпват становището, че това са заинтересованите институции, независимо кои са те.

Съвместните проекти и възникването на сериозен екологичен проблем, който да обедини местната общност са предпочетени от по 9,1% от анкетираните. Убедени са, че няма нужда от такива партньорства цели – 17,2% от анкетираните.

Графика 11. Кой и какво трябва да провокира създаването на подобни партньорства?

От данните се вижда, че общественото мнение е разделено и няма ясна визия по отношение на изграждането на партньорствата. Освен това липсват нагласи и култура на партньорско поведение. Всичко това може да усложни изграждането на бъдещите партньорства и да възпрепятства реализацията на интегрираните териториални инвестиции, както и постигането на целите на местните политики за устойчиво развитие на територията. Ето защо общината в партньорство с местните НПО-та и бизнеса трябва да започнат активна работа за популяризиране на видовете партньорства, на техните особености, на възможностите за развитие и реализация на различни инициативи създаващи добри практики и водещи до устойчиво развитие на територията. Освен това тези партньорства трябва да включват принципи и ценности, споделена визия и общи цели, които да поставят хората и природата в центъра на вниманието. Ще се наложи да се мобилизират както съществуващите, така и допълнителните ресурси, да се обнови технологичното развитие, да се мобилизират финансовите и човешките ресурси, както и да се изгражда местния капацитет. Всичко това изисква доста голяма подготовка от страна на местната власт и заинтересованите страни при разработването и реализацията на местната политика и при разработването на конкретни проектни инициативи осигуряващи нейното изпълнение.

В следващата таблица може да се проследят възможните инициатори на партньорствата или причините, които могат да ги провокират по социални групи.

Таблица 5. Кой и какво трябва да провокира създаването на подобни партньорства?

Кой и какво трябва да провокира създаването на подобни партньорства?		Работят:				
		в селско стопанство	в общинска администрация	в бизнеса	в друга	не работят
Общината	%	20,0%	94,7%	26,1%	80,0%	3,7%
Неправителствените организации	%	44,0%	47,4%	30,4%	40,0%	
Фирмите	%	56,0%	21,1%	21,7%		
Гражданите	%	44,0%	42,1%	21,7%	40,0%	7,4%

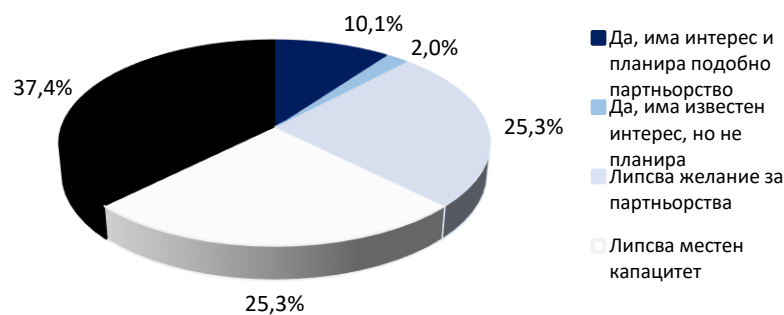
Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Заинтересуваните институции	%	28,0%	42,1%	4,3%		14,8%
Изпълнението на съвместен проект	%	8,0%	21,1%		20,0%	7,4%
Възникването на сериозни екологични проблеми	%		26,3%	4,3%	20,0%	7,4%
Няма нужда от такива партньорства	%			4,3%		59,3%
Общо	Бр.	25	19	23	5	27

Данните от таблицата показват, че представителите на общинската администрация и НПО-тата смятат, че общината трябва да е най-активна при създаването на различните партньорства, което твърдение е вярно и до този момент, поне за част от програмите по които НПО-тата могат да кандидатстват. В такива случаи без партньорството /подкрепата/ на общината един проект трудно би се реализирал, особено ако е инфраструктурен.

Графика 12. Вие самият/ата, Вашата фирма или НПО-то в което членувате планира ли изграждането на подобно партньорство?

Бизнесът и земеделските производители са по-самостоятелни в проектната си активност, тъй като имат повече ресурси и добра МТБ. Обезкуражаващ е факта, че неработещите и пенсионерите нямат нужда от партньорства, но те нямат и идея за проектни дейности. Така, че изграждането на партньорства върви успоредно с обсъждането на идеите за промяна, с реализацията на определена проектна активност и наличието на ресурси за изпълнение на съвместния проект. Без тези предпоставки всяко партньорство е обречено.

Интересът към планирането на подобно партньорство е символичен, едва 10,1% от анкетираните, което показва, че ако не се инициират подобни дейности от страна на общината нещата просто няма да се случат или ще са епизодични събития с незначителен ефект. Не стои добре и факта, че има известен интерес, но без да се планират конкретни инициативи. Това смятат само 2% от анкетираните. По принцип от отговорите става ясно, че липсва желание за партньорство у една немалка част от населението, липсва местен капацитет или хората не могат да се ориентират в ситуацията, защото не познават механизмите на партньорството и възможностите които то може да предложи.

Трябва да се знае от заинтересованите страни, че особено важни за устойчивото развитие са създадените партньорства за сътрудничество, които целят да се даде възможност на организациите да повишават качеството и уместността на своите дейности, да създават, развиват и укрепват своите мрежи от партньори, да увеличават своя капацитет за съвместна работа на местно, регионално, национално и трансгранично равнище, като засилват

интернационализацията на своите дейности и обменят или развиват нови практики и методи, а също така, споделят и дебатира идеи.

Те имат за цел да подкрепят разработването, трансфера и/или въвеждането на иновативни практики, както и изпълнението на съвместни инициативи, насърчаващи сътрудничеството, партньорското обучение и обмена на опит на различните равнища в областта на устойчивото развитие.

Друг вид партньорства са публично-частните партньорства (ПЧП), които Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) дефинира като „Дългосрочни договорни споразумения между правителството и частен партньор, при които последният осигурява и финансира публични услуги с помощта на капиталов актив, като споделя присъщите рискове“. Това широко определение показва, че ПЧП могат да бъдат насочени към постигането на множество цели в различни сектори, като например сметопочистване, преработка и рециклиране на отпадъчни материали, изграждане на екологична инфраструктура, както и да бъдат структурирани около различни подходи.

Препятствията пред ПЧП на територията според анкетираните са: Преди всичко липсата на финансов ресурс. Това смятат 46,5% от анкетираните. Това се заявява от представителите на местната общност и при всяка среща, дискусия или публичен форум. Въпреки битуващото мнение на практика на този проблем при добре разписани проектни предложения може да се намери решение, стига да има добри идеи, които да съответстват на европейските програми и които ще могат да се реализират с финансовата подкрепа на европейските фондове. Други 29,3% смятат, че това се дължи главно на малкия брой и най-вече на липсата на активност от страна на съществуващите НПО и фирмите, което е факт. Единици са активните местни структури, които търсят възможности за алтернативни финансираня, които изграждат своя капацитет, прилагат иновативни подходи и практики и трупат опит в определени сектори. Липсва на този етап консолидиран местен опит и знания за изпълнение на успешни проекти в областта на ПЧП, което поставя бъдещото им приложение на територията под въпрос. Още повече, че използването на ПЧП често изисква да се водят преговори по аспекти, които обикновено не са част от традиционните процедури за обществени поръчки, което изисква повече знания и отнема повече време от обикновените проекти.

Графика 13. Какво според Вас пречи на територията да се изграждат публично-частни партньорства за устойчиво развитие?

Основната причина за липсата на ПЧП на територията е липсата на кадри, тя се изтъква от 19,2% от респондентите. Този проблем с кадрите излиза като особено важен и при провеждането на фокус групите. Участниците смятат, че добре квалифицираните и предприемчиви кадри са напуснали общината и с хората, останали на територията, които имат по-нисък професионален статус и са лишени от квалификация все по-трудно ще могат да се реализират сериозни проекти в бъдеще. Тъй като добрите специалисти в областта на околната среда са концентрирани в големите градове, затова местните НПО и местната власт трябва да търсят устойчиви партньорства с такива специалисти, с които да си сътрудничат и да решават съвместно местните проблеми.

Пречките според анкетираните за изграждането на публично-частни партньорства са отразени в следващата таблица.

Таблица 5. Какво според Вас пречи на територията да се изграждат публично-частни партньорства за устойчиво развитие?

Какво според Вас пречи на територията да се изграждат публично-частни партньорства за устойчиво развитие?		Работят:				
		в селско стопанство	в общинска администрация	в бизнеса	в друга	не работят
Липсата на финансов ресурс	%	76,0%	36,8%	43,5%	20,0%	33,3%
Липсата на кадри	%	16,0%	31,6%	21,7%	20,0%	11,1%
Липсата на местна инициатива	%	12,0%	15,8%	13,0%	60,0%	11,1%
Липса на подкрепа от страна на Общината	%	12,0%		8,7%		3,7%
Недооценяване на проблема	%	12,0%	15,8%	8,7%		18,5%
Непознаване на възможностите за подкрепа	%	8,0%	15,8%	4,3%	20,0%	22,2%
Общо	Бр.	25	19	23	5	27

От горната таблица се вижда, че не се познава добре публично-частното партньорство. Всички групи посочват като основен проблем липсата на финанси, което е така, ако се изискват инвестиции веднага след подписването на договорите. Обикновено това се прави при изграждането или експлоатацията на някаква публична инфраструктура. Ако договорът е дългосрочен и се аутсорсва някаква услуга или дейност, инвестицията е на база на реализираните приходи и осигуреното обслужване, без да се изисква наличен финансов ресурс. В подобни случаи се търси основно опит и подготвени кадри в съответната област, добър бизнес план и висока степен на инициативност и компетентност по темата. Изглежда представителите на НПО сектора се ориентират най-добре в тази област, а останалите представители на частните заинтересовани страни по този начин оправдават липсата на проявена активност в тази посока.

Участниците във фокус групите дадоха различни предложения за мерките предприети за опазването на околната среда, които могат да се обобщят в пет области:

- Изграждане на съвременна инфраструктура осигуряваща по-добър начин на живот на местното население;
- Защита на природата и на здравето на хората;
- Пренасочване на селското стопанство и икономиката към осигуряване на щадяща природата среда;
- Намаляване на свръхпотреблението и депонираните отпадъци;
- Полагане на грижи за информиране, обучение и въвличане на представителите на заинтересованите страни на територията при изграждане на партньорства.

На базата на регистрираните проблеми и описаната ситуация в областта на околната среда респондентите дават своите предложения за бъдещите действия, които трябва да се предприемат, за да се опази околната среда чиста. Дадените отговори можете да проследите в Графика №14.

Нуждата от залесяване се определя като водеща в бъдещите действия на общността по отношение на опазването на околната среда. Тя е посочена от 60,2% като важна. През последните 7 години има само едно залесяване на територията, а има ерозирали терени, свлачища и обеззалесени площи, които се нуждаят спешно от подобни мерки. Липсваше през последните години подобна политика и от страна на горските структури, които разчитаха единствено на подраста¹ за възстановяването на гората, което води до изграждане на дървесните видове.

Хората отдавна са разбрали значението на подобен "подрост" за опазването на горите, но е необходимо да се извършва и залесяване на проблемните терени. Наистина издънковите гори могат да се превърнат в семенни, ако се използва появилият се подрост. Трябва да се отчитат специфичните биологични особености и екологически изисквания, които определят поведението на подраста в конкуренцията му с останалите тревни и храстови видове. Тези изисквания трябва да се познават, отчитат и подпомагат. Специалистите трябва да оценяват

¹ **Сама по себе си думата "подрост" означава поколение** млади дървета, които са израснали или в самата гора под навеса на по-стари дървета, или на празно място - те могат да бъдат изсечени или опожарени.

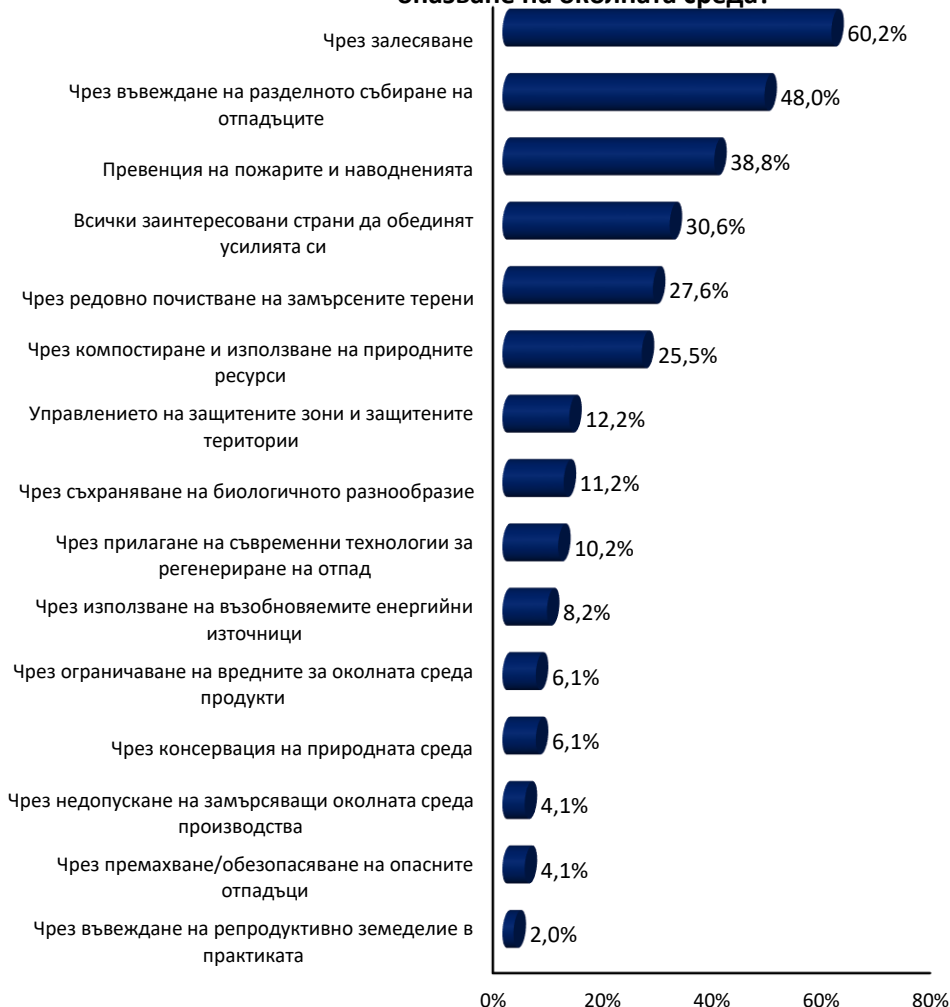
Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

качествените показатели, видовете, плътността на съществуващия естествен подраст по брой дървета на единица площ и да засаждат нови екземпляри, като привеждат плътността на засаждане до установената оптимална норма и по този начин се полагат основите за нови горски слоеве, а това не се прави на практика. За да се подобри качеството на гората и на дървесните видове на територията допълнителното залесяване е задължително за територията на община Стамболово.

При залесяването за предпочитане е засаждането на естествени площи с млади дървета, но могат да се намерят и други, тоест специално засадени, които са инвазивни за територията, затова такива дървесни видове не са препоръчителни при бъдещите залесявания.

Графика 14. Как, според Вас, трябва да се работи в бъдеще за опазване на околната среда?

Разделното събиране на отпадъците е определено като важна бъдеща дейност от 48% от анкетираните. На сметището в гр. Харманли се прилага разделно сортиране на видовете боклук, но това е недостатъчно като дейност за оптимизация на процеса за рециклиране, защото сортировъчните линии не са в състояние да извършат разделно събиране на боклук, по начина по който могат да го направят хората в самото домакинство. Разделното изхвърляне на боклук от стъкло, хартия и пластмаса прави възможно почти стопроцентовото им рециклиране, при това без големи компромиси с качеството.

Следващата дейност е определена от 38,8% от респондентите като важна и това е превенцията от пожари и наводнения. Анкетираните на базата на наблюдението на различните природни бедствия през последните години стигат до извода, че те застрашават екосистемите и биологичното разнообразие, засягат устойчивото развитие на територията и излагат на риск представителите на местната общност. Тези бедствия са резултат главно на активното земеползване, извършването на вредни промишлени производства, напускането на селския район, опустиняването и зачестяването на екстремните метеорологични явления. Освен това изменението на климата е причина за все по-честите природни бедствия (наводнения, екстремни суши и пожари), които водят до загуба на човешки живот и сериозни екологични, икономически и социални щети. Бедствията като цяло се причиняват от множество фактори, които не винаги се дължат единствено на екстремни природни явления, а често се благоприятстват от нарушаването на връзката между човека и заобикалящата го околна среда. Освен това бедствията могат да бъдат причинени и от технологични и промишлени аварии, които могат да предизвикат освобождаването на опасни химически, биологически, радиологични или ядрени вещества със сериозни последствия за здравето, посевите, инфраструктурата или добитъка. Участниците във фокус групите бяха убедени, че щетите, нанесени от природните или причинените от човека бедствия, е можело да бъдат предотвратявани, на базата на предварително взети мерки и подобрена организация в областта на превенцията. В случая общината като представител на публичната власт трябва да гарантира, че въпросите, свързани с превенцията на бедствията, трябва да се включват последователно в местните и регионалните политики и програми, като се подчертава необходимостта от прилагането на всеобхватен подход по отношение на предотвратяването на бедствия и аварии. В тези политики не трябва да се изключва нито един вид природни и причинени от човека бедствия, както и други опасности като: наводнения, бури, засушавания, земетресения, горски пожари, случаи на крайни температурни явления, свлачища, технологични и промишлени аварии, ерозия на почвата, заразяване на подпочвения слой и подпочвените води и замърсяване на язовирите и реките.

За целта е необходимо всички заинтересовани страни на територията и региона да обединят своите усилия. Имайки предвид големите размери, които подобни бедствия и аварии могат да придобият, трябва да се съобразят последствията и да се вземат необходимите мерки за намаляване и на регионалния и дори на трансграничния им ефект. Това е мнението на 30,6% от анкетираните. За целта трябва да се насърчава обмена на добри европейски практики за превенция на бедствията, причинени от човека. Препоръчително е и изграждането на мрежа, съставена от представители на различните компетентни регионални служби и регламентирането на нейните функции. Тази мрежа трябва да функционира в рамките на сътрудничеството между националните, регионалните и местните органи, които имат

отговорности, свързани с цикъла на управление на бедствията, териториалното планиране, както и картографирането и управлението на рисковете. Препоръчително е в тази мрежа да се включват представители от сектора на селското стопанство, околната среда, на социалните и неправителствените организации, работещи в тази област и на други участници, свързани и следователно, притежаващи познания за селското стопанство, екологията, инфраструктурата и използваните технологии.

Всички заинтересовани страни трябва да обединят усилията си за преодоляване на бедствията и аварията, смятат 30,6% от респондентите. По този начин ще може по-добре да се осигури жизненоважното сътрудничество при разпространението на информацията и опита, на техническите и научните приложения, както и координацията на стратегиите за развитие на способностите за ефективна намеса. За предпочитане е да се надгражда върху вече съществуващи мрежи за териториално, междуобщинско и трансгранично координиране, за да се развие сътрудничество, съсредоточено по-специално върху превенцията на бедствията и аварията. Ако до момента има изградени по реализирани вече проекти подобни регионални или трансгранични структури с функционално насоченото си сътрудничество, те могат да се обновят и да станат ефективни платформи за сътрудничество в областта на превенцията на бедствия. Освен това могат да се планират и координирани действия и стратегии между съседните държави, между различните сектори и различните участници, които са ангажирани в цикъла на управление на бедствията. Осъществяването на подобни партньорства, могат да доведат до реален напредък в областта на превенцията на бедствията. В тези случаи може да се организира обмен на доброволци, на добри практики и да се разпространяват практически знания с помощта на програмите на европейската политика за трансгранично сътрудничество и програмите за регионално развитие.

Редовното почистване на замърсените терени е особено важно за 27,6% от анкетираните. Отпадъците не са само екологичен проблем, но те са и икономическа загуба. Европейците произвеждат средно по 481 килограма общински отпадъци на човек за една година. Все по-голям дял от тях се рециклира или компостира и все по-малък дял се изпраща в депата за отпадъци. За съжаление една немалка част от гражданите и производителите от теорията на община Стамболово изхвърлят своите отпадъци на непозволените места и по този начин образуват нерегламентирани сметища. Те се почистват регулярно от общината, но е задължително да се вземат необходимите мерки, за да не се допускат. За целта трябва да се работи активно за промяна на вредните навиците, да се засили контрола и санкциите в тази посока, като се привлекат и информират и други заинтересовани страни от територията.

За да се намалят замърсяванията в бъдеще 25,5% от респондентите смятат, че задължително трябва компостирането² и използването на природни продукти да се използва активно в практиката от страна на местното население. Така ще се намали поне биологичния отпадък и ще се повиши повторното използване на преработения вече боклук.

Компостирането е начин за оползотворяване на боклука, който е познат на човечеството от векове. През годините знанията за него са се усъвършенствали и днес то е признат, търсен и

² Компостът е естествен и почти безплатно произведен тор, който оползотворява градинските отпадъци и тези от бита посредством протичането на биохимични процеси. Тази тор се внася в почвата и това подобрява нейната структура и състав.

стимулиран начин да поддържахме биологично чист живота си и да бъдем в хармония с околната си среда. В страните от Западна Европа в почти всеки заден двор има компостер и компост дори се произвеждат големи количества, които имат търговска цел. Това е особено важно да се прилага в такъв селски район какъвто е община Стамболово, където основно се развива земеделие и органичните отпадъци от него са в големи количества.

Управлението на защитените зони и защитените територии е важно за 12,2% от анкетираните. По отношение на всички СЗЗ съгласно Директивата за местообитанията държавите членки на ЕС изготвят мерки за опазване и приемат подходящи мерки от правно, административно и договорно естество. Тези мерки са положителни и се отнасят до конкретната зона и се прилагат към всички типове естествени местообитания и видове, срещани се в зоната. Те целят да запазят или възстановят благоприятния природозащитен статус на естествените местообитания и видовете диви животни и растения, които са от интерес за Общността. При тях се вземат под внимание икономическите, социалните и културните изисквания, както и регионалните и местните особености. Всяка зона от НАТУРА 2000 и всички типове местообитания и видове със значително наличие в нея си поставят определени цели за тяхното опазване. Те се основават на екологичните изисквания на местообитанията и видовете, срещани се в тази зона, и се определя желанието им природозащитен статус. По този начин става възможна оценката на опазването на всеки тип местообитание и вид, отбелязана в стандартния формуляр за данни. Целите на опазването отразяват значението на зоната за съгласуваността на мрежата „Натура 2000“, така че всяка зона да допринася по възможно най-добрия начин за постигането на БПС на подходящото географско равнище в рамките на естествения район на разпространение на съответните типове местообитания или видове. За това управлението на всяка защитена зона и защитена местност е от значение за опазване на видовете на територията на общината и региона. По този начин се съхранява и биологичното разнообразие, което е важно за 11,2% от анкетираните.

Прилагането на съвременни технологии за генериране на отпадъци е набелязано като важна мярка за опазване на природата от 10,2% от респондентите. Този подход е осъзнат от голяма част от местната общност, което става ясно и от коментарите на участниците във фокус групите, които смятат, че незабавно трябва да се предприемат подобни действия, като предварително се реализират пилотни проекти, които да тестват една подобна организация и да анализират практическия опит и изводите от него. Тогава може да се пристъпи към осъществяването на по-масови действия в тази насока, като се разшири мрежата и се въведат подобни инициативи на територията на цялата община.

Използването на възобновяеми енергийни източници е важно условие за опазване на околната среда за 8,2% от анкетираните. Инвестирането в чиста енергия трябва да върви ръка за ръка с енергийната ефективност и икономията на енергия. Иновативните решения могат фундаментално да променят начина, по който произвеждаме, съхраняваме, транспортираме и използваме енергията. С целенасочени политики и инвестиции в нови производствени умения чистата енергия може да осигури нови икономически възможности.

Нуждаем се от изобилна енергия, за да захранваме машините и за да отопляваме домовете си, но не е задължително тази енергия да идва от изкопаеми горива или от дърва, които замърсяват околната среда. Трябва по-масово да се използват слънчевите панели съдържащи фотоволтаични клетки, които преобразуват част от слънчевото греене в електрическа енергия.

През последните години технологичното развитие направи възможно фотоволтаичните клетки да улавят все по-голям дял от тази необработена слънчева енергия при по-ниски разходи. Колкото е по-голяма площта на панела, толкова повече електроенергия се произвежда. Проблем е обаче и ако се насити целия пейзаж със слънчеви панели. Това може да предизвика визуално замърсяване, както и да попречи на използването на земята за производството на храна. Понякога липсва достатъчно място за панели в едно жилище, което е довело до решения за инсталиране на „течно стъкло“, което превръща прозорците в невидими колектори на слънчевата енергия. Биогоривата са другата възможност за отопляването на домовете и публичните сгради по екологичен начин. Ето защо индивидуалните мерки за подобряване на енергийната ефективност на всяко жилище използвайки новите технологии трябва да се подкрепят активно от заинтересованите страни на територията.

Ограничаването на вредните за околната среда продукти са посочени като следваща важна стъпка в подобряване качеството на околната среда. Това смятат 6,1% от анкетираните, други 4,1% подкрепят недопускането на замърсяващи околната среда производства, 4,1% смятат, че природата може да се опазва чрез премахване, обезопасяване на опасните отпадъци и само 2% от анкетираните смятат, че друг възможен вариант за опазването на околната среда е въвеждането на репродуктивно земеделие в практиката. Всички тези проблеми и решения водят до извода за опазване чистотата на почвата, която често е пренебрегвана като област на биологичното разнообразие. Дори и в малко парче земя може да гъмжи от живот, вариращ от малки организми до гъби и дъждовни червеи, като всички те играят жизненоважна роля за функционирането на почвената екосистема. В това пространство хранителните вещества се превръщат във форми, които растенията могат да приемат, което позволява на биомасата да образува и съхранява въглерод. Именно тук нашата бъдеща питейна вода започва естественото си пречистващо пътуване към подпочвените води. За това опазването на почвата е важно условие за осигуряване чистотата на природата.

Почвата, която е компонент на земята, се счита за опасна, когато замърсителите оказват неблагоприятно въздействие върху здравето на човека или околната среда.

Общото между почвата на която се отглеждат различни култури, районите около животновъдните ферми, промишлените обекти и нерегламентираните сметища често е наличието на химикали и вредни вещества. Почвата, в която отглеждаме храна, и земята, върху която строим своите домове, могат да бъдат замърсени с различни замърсители — от тежки метали до органични замърсители и пластмасови микрочастици. Замърсителите са широко разпространени и се натрупват в земята и почвите. Този резултат се дължи основно на начина, по който използваме земята. Почти винаги се внасят допълнителни вещества в тези уникални екосистеми с цел защита на избрани култури или добавяне на хранителни вещества в почвата. Замърсителите, изпускани от промишлеността, транспорта и други икономически дейности, могат също да изминат дълги разстояния и да попаднат в почвите, където се разреждат и се съхраняват временно. В общината такива замърсители няма или ако въобще се срещат те са рядкост.

Най-честия замърсител на почвите в общината е използването на различните видове торове. Те компенсират недостига на хранителни вещества в почвите. За съжаление, често растенията не поемат цялото количество и излишъкът, който първоначално се намира в почвата, рано

или късно навлиза в язовирите и в реките. Веднъж попаднал във водите, излишъкът на азот често води до прекомерно развитие на растенията и водораслите, чието разграждане може сериозно да намали нивата на кислород във водата, като уврежда животинските и растителните видове в тази екосистема.

Друг замърсител на почвата е медта, която се използва широко като фунгицид в лозя и овощни градини от десетилетия, което води до увеличена концентрация на мед в лозята, която е три пъти по-висока от средната за европейските почви. От друга страна към фуражите за животни се добавя мед, която се въвежда в околната среда при разпръскването на оборския тор върху пасища и други земеделски земи.

Кадмият е друг силно токсичен метал, който се среща в минералните фосфорни торове. Някои „органични торове“, например утайки от пречистване от отпадъчни води, оборски тор, компост и биологични отпадъци, също могат да въведат широкообхватна комбинация от тежки метали и органични замърсители, ако не са добре регулирани.

Химикали от дългосрочната употреба на пестициди се откриват в различни почвени проби в цяла Европа. Над 80 % от почвите, изследвани в едно проучване, съдържат остатъчни вещества от пестициди, като 58 % съдържат два или повече вида остатъчни вещества.

За това замърсяването на земята и почвата също е глобален проблем, който трябва да намери решение. Въздухът и водата могат да пренасят замърсители, включително азотни съединения и микропластмасови частици, по целия свят и да ги депонират върху земната повърхност. Замърсители са открити дори на най-високите върхове и на най-отдалечените плажове.

От казаното до тук става ясно, че един сериозен замърсител на територията на община Стамболово са различните химикали, които се използват при развитието на селското стопанство, а тези замърсители се отчитат като такива от много малка част от анкетираните, което води до извода, че е необходимо провеждането на масово огромотяване на представителите на местната общност по темата. Необходима е и сериозна работа за осигуряване на превенция, която е най-ефективният и най-евтиният начин за осигуряване на здравословни почви — и по-чиста вода и въздух — в дългосрочен план. Всяка инициатива, насочена към предотвратяване и намаляване на замърсяването — от проектиране на продуктите, по-доброто рециклиране, управление на отпадъците, сеитбооборот, прецизно земеделие и намалена употреба на пестициди и торове до по-чист транспорт и промишленост — както и към подпомагане на органите да прилагат ефективни мерки. Всичко това ще допринесе за намаляване на натиска върху тези жизненоважни екосистеми.

С 6,1% е оценена и консервацията на природната среда. Най-очевидната причина за консервацията е да се опази дивата природа и да се подкрепи биоразнообразието. Защитата на дивата природа и запазването ѝ за бъдещите поколения също означава, че животните, които познаваме и обичаме, няма да се превърнат в далечен спомен, защото поддържахме здрава и функционална цялата екосистема. Нашата среда е това, което приютява и помага на нашата екосистема да расте и процъфтява. Всички екосистеми, които изграждат нашата среда, са дълбоко свързани. Без да защитаваме и да се грижим за нашата околна среда, ние излагаме на опасност толкова много животи като животни, растения и култури и дори собственото си здраве.

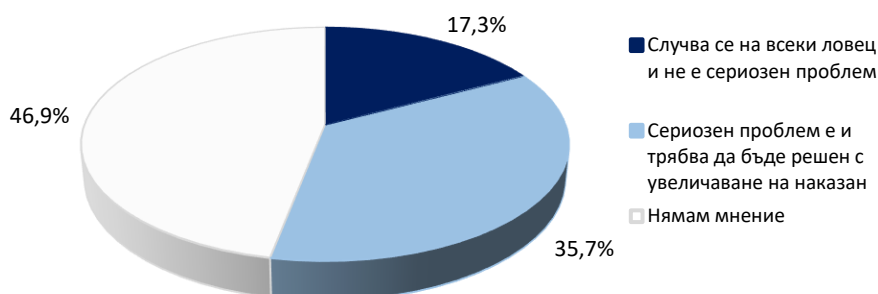

Незаконното убиване, улавяне и търговия с птици и други редки животни е широко разпространен проблем не само в България, но и в ЕС. Тези действия оказват негативно въздействие върху популациите на определени биологични видове, определени места и местообитания. По този начин това представлява пречка за постигане на измеримо подобрене в състоянието на консервационно значимите видове в ЕС, предмет на различни директиви и други нормативни актове.

Престъпленията срещу дивата природа причиняват значителни вреди на околната среда. Според WWF, престъпленията срещу дивата природа са втората най-значителна заплаха за биоразнообразието след загубата/деградацията на местообитания. Този тип нелегални дейности могат да бъдат много печеливши за извършителите и са много трудни за разкриване. Престъпленията, свързани с дивата природа, често имат и трансграничен аспект.

Мнението на анкетирания по тази тема можете да видите в разпределението на отговорите отразени в следващата графика. Сериозен е проблема с незаконния отстрел според 35,7% от анкетирания. Този факт изисква комплексен контрол и увеличение на наказанията. Всички останали от респондентите смятат, че това е нормална практика или нямат мнение по темата. Тези резултати поражда притеснения от бързото увеличаване броя на ловците и negliжирането на незаконните отстрели от страна на местното население.

Графика 15. Какво е Вашето мнение за незаконния отстрел на дивеч (елени, диви прасета, зайци, птици) на територията на Общината?

За да се намали браконьерството на територията е необходимо провеждането на: 1. Мониторинг и събиране на данни от територията. 2. Обмен на информация, обучения и повишаване на осведомеността. 3. Да се правоприлага на практика и да се отчитат правните аспекти. 4. Да се извършва превенция.

За подобни дейности основна роля може да играе партньорството с Ловно-рибарския съюз, тъй като: Те са очите и ушите на това, което се случва на терен, и могат да играят роля при докладването на подобни инциденти. Освен това ловните дружинки могат ефективно да популяризират темите с незаконното убиване, отравянето на диви животни и употребата на отровни примамки, трафикът на пойни птици и преследването на грабливи птици.

При регистриран интерес може да се изгради на територията на общината мрежа на заинтересованите страни, които са обединени против отровите и отстрела на дивите птици и

животни. Подобна мрежа трябва да включва: ловци, животновъди, експерти, еколози, любители на природата, граждани и др.

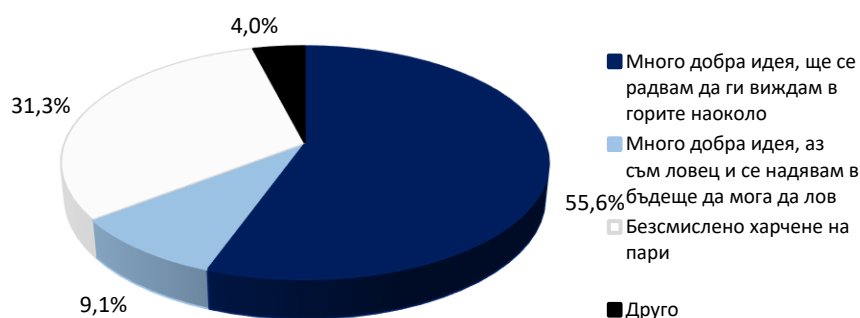
Любителите на природата трябва съвместно:

- Да въвеждат нови ефективни практики в превенцията на браконьерството.
- Да включат в този процес и медиите, за да може хората да бъдат наясно, че престъпленията срещу дивата природа са реално тежки престъпления.
- Да провеждат кампании за повишаване на осведомеността сред заинтересованите страни.
- Да организират специализирано повишаване на осведомеността посредством обучения за органите на властта, полицията, и представителите на съдебната власт, които да са част от превенцията и контрола.
- Да налагат систематично по-строги и ясни наказания за извършителите на престъпленията спрямо живата природа.

От отговорите на респондентите става ясно, че бъдещите мерки трябва да са разнообразни, комплексни и интегрирани, а това може да стане само на базата на изградените устойчиви партньорства и разработените дългосрочни политики, които да опишат и регламентират ролите, взаимодействията и инициативите на заинтересованите страни и начините за постигане на набелязаните цели.

Биологичното разнообразие в Родопите е едно от най-богатите в Европа, като за това решаваща роля имат дивите тревопасни животни, сред които и елените лопатари и благородните елени. Тези животни поддържат множество видове в характерния за Родопите мозаечен ландшафт. Разселването на дивеча (благородни елени и елен лопатар) в Източните Родопи като цяло се определя като положителна инициатива от анкетираните, които подкрепят подобни проектни идеи. Положително настроени са общо 64,7% от анкетираните.

Графика 16. Какво е Вашето мнение за разселване на дивеч (благородни елени и елен лопатар) в Източните Родопи?

Разселените животни в Източните Родопи са главно благородни елени и елени лопатари. Техният лов е забранен на този етап. Връщането на лопатарите дава шанс както за

възстановяване на дивата природа, така и за превръщането на Родопите в желана туристическа дестинация в България.

Въпреки, че животните се проследяват с GPS предаватели, с камери и от представителите на местните ловни дружини, които сътрудничат за връщането на животните в района са регистрирани и случаи на браконьерства.

Браконьерството на практика е нелегално ловуване на диви животни. Наличието на такива хора силно подкопава броя на редките видове и нарушава естествения баланс, особено ако ловуват в природни резервати и защитени зони.

Основният проблем на последствията от браконьерството е, че дори когато се извършва незаконен лов на обикновени, нередки или застрашени видове, броят на добитъка намалява много бързо поради неспазване на квотите за тяхната плячка. В резултат на това се получава така наречената дефаунация: броят на животните се възстановява по-бавно, отколкото става тяхното унищожаване. Това води до сериозно нарушаване на екологичния баланс на една гора, воден обект, община или един цял регион.

Дефаунацията също води до факта, че поради дисбаланса на животинския свят флората също се променя значително. Борбата с браконьерите е важна и защото те често ловуват животни по време на размножителния им период, а малките, останали без родители, гарантирано ще умрат или ще попадат в ръцете на престъпници, които ги продават на незаконни зоологически градини.

Ето защо в политиката за опазването на околната среда трябва да се включат и мерки намаляващи браконьерските прояви на територията.

Определянето на главните заплахи за биоразнообразието е особено важно, защото то ще ни ориентира към осигуряване не само на мерките за тяхното отстраняване или минимизиране, но и за реализиране на необходимите превантивни дейности.

Графика 17. Кои са според Вас главните заплахи за биоразнообразието в региона на Източни Родопи?

Сериозните заплахи за биоразнообразието, според анкетираните са следните:

- Изсичането на горите – 77%;
- Браконьерството – 54%;
- Интензивното развитие на селскостопанските дейности – 50%;
- Липсата на информация – 46%.

Проблемите създадени от изсичането на горите са следните: нарушава се екологичното равновесие във всяка гора и планина, ерозията унищожава почвата, източниците на вода пресъхват, дъждовете намаляват, изменя се климата, променя се растителния и животинския свят.

Дърветата са пречиствателните станции за питейната вода и белият дроб на страната и на цялата планета. Те са дом за много животни и птици. Горите предпазват от наводнения, смекчават климата, намаляват шума, праха и парниковите газове. Ето защо основната група анкетирани се притеснява от изсичането на горите на територията, което се извършва през последните години. Браконьерството за което дадохме подробни обяснения по-горе в текста, също представлява сериозна опасност за биоразнообразието според по-голямата част от респондентите.

Като сериозна опасност е определено развитието на интензивни селскостопански дейности. Тяхната вреда за почвата и водата подробно също сме обяснили по-нагоре в текста.

Развитието на туризма и залагането на отрови са сериозни опасности, но не толкова колкото изброените до тук. Туристите на този етап не са толкова много, но са потенциална сериозна бъдеща опасност, ако не се вземат превантивни мерки при увеличаване на техния брой, особено при развитието на екологичния туризъм, предвиждащ сериозно навлизане сред природата. В тези случаи туристите трябва да се информират, да се контролират и да се привличат като единомишленици при опазване на околната среда.

Поставянето на отрови не е толкова масово явление, но същото съществува на територията и крие доста опасности. За подобни дейности трябва да се говори и да се информират: ловците, животновъдите, еколозите, гражданите и др.

Разбира се, че промишлените предприятия са източник на замърсяване, но на територията на община Стамболово липсват сериозни замърсители, а тези които работят не замърсяват околната среда. Регистрирани са и изключения, но те са малко на брой и се контролират.

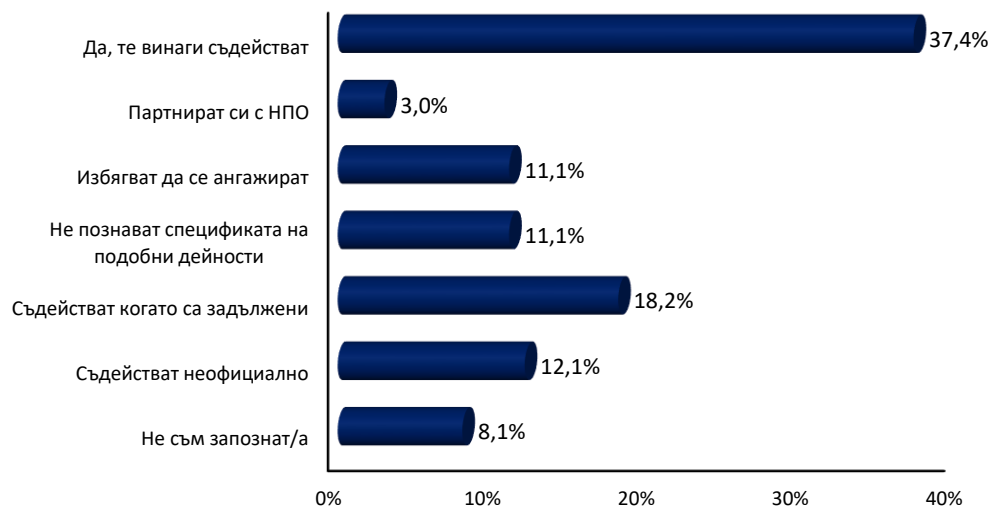
Биологичното разнообразие е неразделна част от националното богатство и опазването му е приоритет и задължение, както на държавата, така и на общинските органи. Гражданите не бива да се пренебрегват и те трябва да се включват в контрола на опазването на околната среда, а това изисква знания и компетентност. Ето защо липсата на адекватна информация по темата е сериозен проблем, по който трябва да се работи в партньорство между публичните и частните структури и медиите. Само по този начин заинтересованите страни могат да вземат информирани решения. Те трябва да разполагат с надеждна и качествена информация, за да може този резултат да се постига текущо и осъзнато.

За целта ролята и значението на общината особено при осигуряването на информация и обучение по темата е голяма. По принцип общината подкрепя не само такива инициативи, но и всякакви други или съдейства неофициално за тяхната реализация. Разбира се тя съдейства и тогава когато е задължена по закон или държавно разпореждане. Понякога обаче местните

власти избягват да се ангажират с подобни дейности, защото не винаги познават добре спецификата на дейностите и своята роля в процеса.

Графика 18. Според Вас местните власти оказват ли подкрепа на провежданите инициативи за опазване на биоразнообразието?

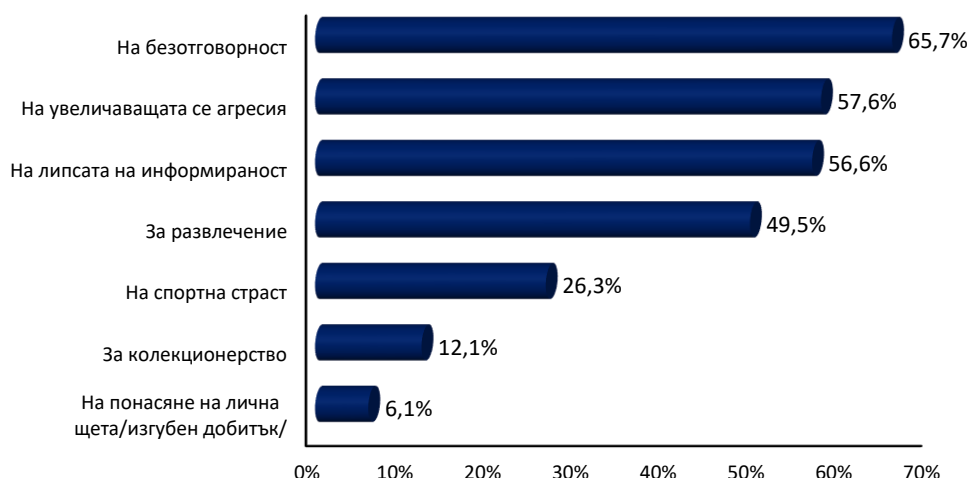

Не са запознати в ролята на общината само 8,1% от анкетираните.

Унищожаването на редките биологични видове се дължи основно на безотговорността, така смятат 65,7% от анкетираните, на увеличаващата се агресия – 57,6% и на липсата на информираност – 56,6% от анкетираните. Тези три причини главно мотивират вредните действия нарушаващи природното равновесие. Безотговорността и агресията са преди всичко личностни качества, които обаче се провокират от средата, а ценностната система се променя посредством обучение и възпитание. Затова поднасянето на подобна информация трябва да започне още в детската градина и в началния курс. Само така може да има шанс за промяна на ценностите сред подрастващите. Възрастните и по-големите ученици трябва да се информират периодично по темата и да се създават условия за включването им в различни екологични инициативи, за да могат да променят постепенно своите възгледи за природата и нейното опазване.

Графика 19. Срещаното понякога унищожаване на редки биологични видове на какво се дължи според Вас?

Развлеченията, спортната страст, колекционерството и нанесената лична щета провокират в по-малка степен крайните поражения за биоразнообразието, но те също съществуват макар и в по-малка степен. За тяхното отстраняване също ще трябва да се търсят адекватни решения. Ако колекционерството и общата спортна страст за отстрел на защитени птици и животни и тяхното препариране вместо да се поощряват от определени среди, трябва да се санкционират от оторизираните за целта структури. В този случай подобни прояви и практики ще се преустановят постепенно и накрая ще спрат. В случая е необходим по-строг контрол и равноправно отношение към всички нарушители, без да се толерират важните лица с високи партийни или държавни позиции.

Въпреки, че се полагат грижи за биоразнообразието на територията на Източни Родопи се полагат грижи само за една част от видовете, а за останалите грижите са незначителни. Според формираното мнение на голяма част от анкетираните лица, белоглавите лешояди са най-обгрижвани, това смятат 35,4% от анкетираните. Египетските и белоглавите лешояди са силно чувствителни към човешко присъствие ако е в близост до гнездовите им скали, затова грижата за осигуряване на тяхното спокойствие в период на мътене е особено важен. Според 23,2% грижи се полагат и за птиците като цяло, тъй като в района се срещат доста редки видове.

Осигурява се грижа и за някои редките растения. Досега са открити близо 2000 вида висши растения, като от тях 37 са балкански ендемити, т.е. се срещат само на Балканския полуостров, 22 са български ендемити и са разпространени само в България, а Юрушкият лопен (*Verbascum juruk*) се среща само в Източните Родопи. Над 20 са растенията реликти, които са оцелели и достигнали до нас от далечни времена. Сред тях са родопският силивряк (*Haberlea rhodopensis*) и родопската горска майка (*Lathraea rodopaea*).

Графика 20. За кои биологични видове според Вас се осигуряват най-много грижи?

За елените, черните щъркели и особено за костенурките се полагат по-малко грижи от страна на екологичните организации. Елените и костенурките, а напоследък и таралежите са преследвани от браконьерите и често са убивани и използвани за храна.

Защитена зона „Източни Родопи“ е най-важната зона за опазване популациите на двата вида сухоземни костенурки, срещащи се у нас. Това са шипобедрената и шипоопашатата сухоземни костенурки. В миналото двата вида сухоземни костенурки са били широко разпространени. Днес обаче са застрашени от изчезване в световен мащаб и са включени в Червения списък на Международния съюз за защита на природата.

Черните щъркели се срещат по рядко на територията и главно в района на „Студен кладенец“, където гнезди още египетския лешояд, сивоокдъждосвирец, бухала, големия маслинов пресмехулник и белочелата сврачка, сивите чапли и др. Мястото поддържа и значима на европейско равнище гнездова популация на синия скален дрозд.

Не се полагат грижи за биологичните видове е мнението на 16,2% от анкетираните, което говори, че има много още какво да се направи на територията в областта на биоразнообразието. За да се формира такова мнение означава, че или не са информирани местните граждани за реализиращите се дейности на местния терен или те виждат доста възможности, които за съжаление не се използват до момента. И в двата случая става ясно, че нещо се пропуска и е необходимо да се вземат мерки, които да осигуряват необходимата информираност когато се предприемат подобни дейности и когато се извършват особено консервационни дейности в природната среда.

Полагането на грижи за опазване на биоразнообразието е важно, защото то допринася за устойчивото ползване на природните ресурси и правото на всеки на запазена природа и здравословна среда на живот.

Подготовката на учениците по отношение на биоразнообразието е поляризирано, по-голямата група от анкетираните смятат, че по някакъв начин подготовката е факт и се осигурява от учебните програми, извънкласните занимания и обученията провеждани от НПО. Другата група е на противоположното мнение и е убедена, че учениците нямат необходимата подготовка на този етап или не са запознати с този въпрос. Тези данни показват, че има

подготовка, но тя е недостатъчна и се нуждае от обновяване и осъвременяване, като се включват нови обучителни подходи и методи и се сваля възрастовата граница на обучаваните. Само по този начин ще започнат да се променят нагласите и ще се инициират нови мерки в областта на биоразнообразието.

Графика 21. Каква е според Вас подготовката на учениците по отношение на биоразнообразието в региона?

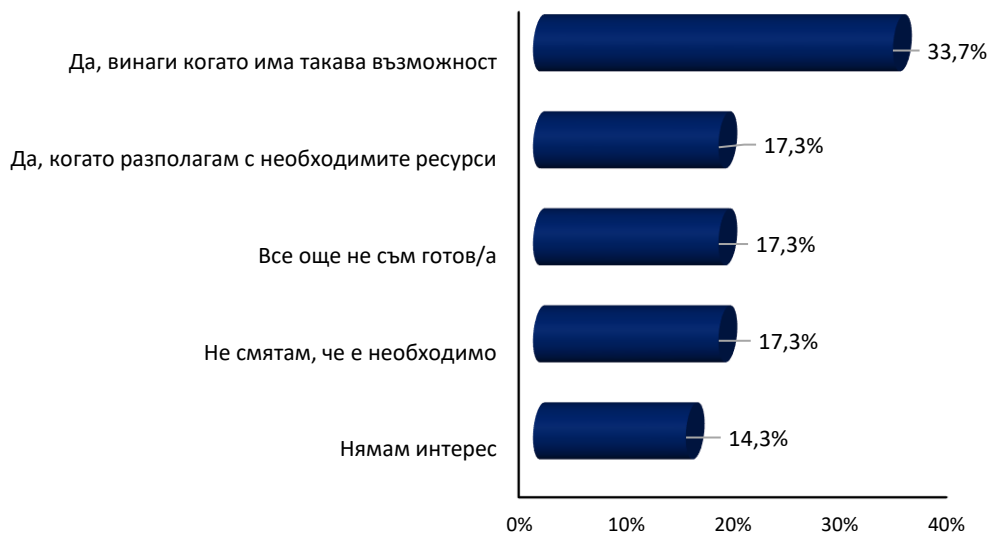

Богатството на биологичното разнообразие и екосистемите изисква подходящ учебен подход за компетентно изучаване, с познаване на специфичните условия във всяко местообитание, съобразен с различните физикогеографски и климатични условия на региона. Те трябва да съдържат актуална информация за биологичното разнообразие, да се включват и интерактивни форми на обучение, да се създават условия за наблюдение и постоянни грижи.

Включването в проекти намаляващи замърсяванията и подобряващи обработката на отпадъците е предпочитано от 60%. Все още нямат готовност 17,3% от анкетираните, нямат интерес – 14,3% и не смятат, че е необходимо – 17,3% или това са общо - 48,9% от респондентите. Тези данни показват, че има доста голям процент на готовност за проектно включване, което е обнадеждаващо за реализацията на бъдещите политики в областта на околната среда.

Графика 22. Бихте ли се включили в проекти намаляващи замърсяванията и подобряващи обработката на отпадъците?

Наличието на добра проектна готовност, активни бенефициенти, устойчиви партньорства и осигуряването на ресурси е достатъчно условие за безпроблемна реализация на разработените местни политики.

2.2. Анализ на резултатите от фокус групите

Основната група на участниците във фокус групите се интересуват в умерена степен от опазването на околната среда на територията на община Стамболово. Тя е важна, според участниците защото от нея зависи:

- Опазването на биоразнообразието като цяло;
- Здравето на хората;
- Средата и привлекателността на територията на която местните жители живеят;
- Подпомага развитието на туризма;
- Подпомага се издръжката на домакинствата чрез брането на билки, гъби и др.

Дейностите извършващи се до този момент в населените места на общината за опазването на околната среда са разнообразни. Участниците споделиха, че знаят за следните инициативи:

- Поставяне на GPS на белоглавите лешояди;
- Провеждане на занимания с ученици в клуб „Млад природолюбител“ с. Стамболово;
- Организиране на детски фестивали, празненства, художествени изложби на детски рисунки, конкурси, викторини и др.;

- Провеждане на фотоизложби показващи различни защитени видове, намиращи се на територията;
- Изграждане на Интерактивната изложба „Биоразнообразието в долината на Арда“;
- Провеждане на семинари, кръгли маси и конференции за опазване на природата и главно на биоразнообразието;
- Изграждане на екопътеки с наблюдение на птици;
- Провеждане на почиствания на нерегламентирани сметища;
- Залесявания;
- Изграждане на кабинет по Биоразнообразието;
- Поставяне на къщички и хранилки за птиците;
- Поставяне на билбордове с информация за птиците и др.

Има реализирани конкретни инициативи и проекти за опазване на околната среда и биоразнообразието в общината, но те са реализирани преди 5 и повече години. В последните няколко години липсват подобни проекти. Най-големият проект е ЕкоГлобус, реализиран от Съюз за възстановяване и развитие – Хасково.

БДЗП и Фондация „По-диви Родопи“ са реализирали няколко екологични проекта на територията на община Стамболово и на съседните общини през последните няколко години, включващи:

- Поставяне на къщички и хранилки за птиците;
- Поставяне на гнезда за птиците;
- Разселване на елени;
- Извършване на образователна, информационна и природозащитна дейност на територията;
- Извършване на няколко проучвания за околната среда и биоразнообразието в региона;
- Включване на кучето Барс на БДЗП за намиране на отровни примамки или отровени животни;
- Видеонаблюдения на птици и животни.

Подобен вид дейности се организират още от: БДЗП, Фондация „По-диви Родопи“, Зелени Балкани и Съюз за възстановяване и развитие – Хасково. Понякога инцидентно се включват и други НПО, но на този етап това са основните организации извършващи природосъобразни дейности на територията. Не бива да се забравя и Ловно-рибарския съюз, който работи основно с ловците.

Една трета от участниците са се включвали в подобни екологични инициативи. Другата една трета знаят за подобни проекти и реализираните проектни дейности, но останалите не само

не са се включвали в такива проекти, но и не са информирани за провеждането на подобни дейности.

Всяка общинска политика се разработва от експерти, наети от Кмета на общината с непосредственото участие на гражданите и заинтересованите страни на територията. Преди да започне разработването на политиката се формират работни групи, които събират и анализират събраната информация. На база на събраната информация се провеждат фокус групи, прави се SWOT анализ и се разработва стратегическата рамка на съответния стратегически или планов документ, след което се набелязват мерките и плана за тяхната реализация, включващ срокове и отговорници, които да отговорят пряко за реализацията на набелязаните дейности.

В разработването на една общинска политика се включват представители от всички заинтересовани страни. Това са: представителите на земеделските производители, представителите на бизнеса, представителите на Общинската администрация и кметове на населени места, общински съветници, представители на НПО-тата, учители, граждани и др.

Според участниците във фокус групите на територията липсват производства, които да замърсяват околната среда. Основният замърсител на територията са селскостопанските дейности и добивната промишленост (наличието на кариери), които нарушават ландшафта, запрашват въздуха, а големите камиони, превозващи строителните материали бързо разрушават пътната инфраструктура.

Рисковете, които крие основно селското стопанство за околната среда са: замърсяване на въздуха, на почвата и на водата.

Вредните последици водещи до замърсявания в резултат от интензивното земеделие в региона са доста, но основният замърсител на почвите, продуктите и водата са торовете.

А. Вредните последици водещи до замърсявания в резултат от растениевъдството

Ето и какви могат да бъдат пораженията върху околната среда според участниците във фокус групите:

- **Вредата от азотните торове**

Азотните торове имат една от водещите роли за повишаване на добивите при отглеждане на плодове и зеленчуци. Внасянето им в прекомерни количества води до тяхното натрупване във вид на нитрати в продуктите и отмиване на неизползвания азот от почвата.

Всички видове азотни торове в почвата в крайна сметка се трансформират в нитрати. Това е най-опасната форма по отношение на замърсяването на околната среда. Нитратите не се абсорбират от почвата и се движат свободно по нейния профил с гравитационната и капилярна вода, като по този начин замърсяват кладенците и водоемите.

Хранителните елементи, съдържащи се в органичните съединения стават достъпни за растенията само след минерализация. Прекомерните дози азотни минерални торове повишават минерализацията на естествените органични азотни съединения, което увеличава вече превишените дози азот в почвата, а в резултат на това по-голямата част от минерализирания азот също може да остане неизползван. При торенето трябва да се има

предвид, че при засенчване (независимо по какви причини) растенията усвояват по-малки количества азот, което отново води до увеличаване на количествата неизползван елемент.

- **Вредата на фосфора**

Фосфорът е неактивен в почвата и се фиксира на мястото, на което е поставен по време на внасянето. Скоростта му на преместване в дълбочина е от порядъка на 0,2-0,5 мм годишно. Излишните количества фосфорни торове допринасят за натрупването на разтворим фосфор в горния почвен слой. Заедно с твърдите почвени частици, фосфорът попада във водоемите и предизвиква още по-засилено замърсяване, отколкото азотът.

Процесът на обогатяване на водите с хранителни елементи, предимно азот и фосфор, води до бурно развитие на водораслите и “цъфтеж на водата”. Този процес учените наричат еутрофикация и във водните басейни на България най-често се развиват зелени, синьо-зелени и еугленови водорасли. Това води до няколко взаимосвързани неблагоприятни ефекта в екосистемата – намаляването на кислорода влошава питейните качества на водата (не става за пиене), а освен това причинява смъртта на дънните водорасли, рибите и други водни обитатели, образувайки токсични вещества.

- **Вредата от калия**

Калият не оказва значително влияние върху околната среда, но минералните калиеви торове, съдържащи хлор, могат да бъдат вредни за растенията и почвата. Растенията се нуждаят от хлор, но в малки количества и прекомерното му постъпване в тях води до забавяне на процесите на растеж, намалява количествата хлорофил в листата и интензивността на изпаряване на влагата.

- **Наличието на тежки метали**

Заедно с основните хранителни вещества, внасяни в почвата, влизат и тежки метали. Например, 1 кг фосфорно брашно съдържа около 20 mg олово, а заедно с азотните торове постъпват много баластни вещества, включително тежки метали – цинк, олово, кадмий, мед. Фосфатните торове съдържат и малки количества радионуклиди – уран и радий.

Микроелементите, внесени в почвата в малки количества, са необходими за всички без изключение – растенията, животните и човека. В същото време те заемат специално място сред замърсителите, защото повечето от тях са тежки метали. Техните съединения са доста стабилни и запазват токсичните си свойства дълго време.

Изследванията показват, че при спазване на необходимите норми, не се наблюдава натрупване на тежки метали в почвата. **Далеч по-опасно е замърсяването на въздуха с олово и други тежки метали, каквито са оживените трасета – на разстояние до 50 м от тях не трябва да се отглеждат зеленчукови и ягодоплодни култури.** На територията на община Стамболово липсват такива.

- **Използването на органични торове**

Използването на органични торове също крие опасности, когато се използват неправилно. В състава на оборския тор, в допълнение към хранителните вещества, се включват до 0,6% сода, силно токсични нитрозамини, както и вируси, бактерии, ларви и яйца на хелминти и други микроорганизми, включително патогени на инфекциозни заболявания при хора и животни.

Проект № BG05GFOP001-2.025-0020 „Партньорството на гражоаните с местните власти, преопределено за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Известно е, че яйцата на хелминтите в свежия оборски тор запазват жизнеспособността си до 12 и повече месеца.

Когато в почвата се внесе повишено количество оборски тор, натрупването на амониеви, хлорни и сулфатни йони се повишава. Лесно подвижните форми на азот, съдържащи се в оборския тор, бързо се отмиват, а част от азота излиза, замърсявайки подземните води и атмосферата.

Излишъкът на фосфати води до преминаване на желязото, съдържащо се в почвата, в състояние, недостъпно за растенията. Прекомерното внасяне на калий заедно с оборски тор пречат за усвояването на магнезия от растенията. Продуктите на гниене на оборския и птичи тор могат да предизвикат алергии и други заболявания при хората.

Торовете са необходими за получаване на високи добиви и екологично чисти продукти, но неумелото или небрежно отношение към прилагането и съхранението могат да доведат до негативни последици.

- **Замърсяване на водата**

Огромната маса на **водата в биосферата** и особеностите ѝ като среда на бързо протичащи химични процеси, предопределят високия съпротивителен потенциал на хидросферата към изменения, тоест към замърсявания от различен характер (физични, химични, биологични). Независимо от това какъв е характерът на замърсяванията, общ за всички тях е начинът на проникването им във водните системи – чрез попадане на отпадни води, пренос от реки, просмукване от подпочвени води, чрез валежи, резултат от взаимодействие на граничната повърхност въздух-вода и вода-дънни утайки.

Дори концентрацията на замърсителите да е твърде малка, достатъчно е само някои организми да ги поемат. По пътя на трофичните взаимодействия повечето от тях се концентрират и депонират в организмите от по-високите етажи на хранителната пирамида – например, пестициди, тежки метали, нефтени деривати. Биоаккумуляцията на замърсителите предизвиква верига от ефекти в различните трофични звена, в резултат на което се засягат фундаментални екологични процеси. Настъпват сериозни смущения в екосистемите, между които промяна във видовото разнообразие, продуктивността, разпределението и т.н.

На база на представената информация за замърсяванията присъстващите набелязаха няколко мерки за предотвратяване на вредите от торенето:

1. Трябва да се спазват нормите и правилата на прилагане както на органичните, така и на минералните торове и равномерно да се разпределят в почвата.
2. Да се спазва времето за торене (Лесноразтворимият азот, както и комплексните торове, внесени през есента, се отмиват до пролетта, замърсявайки околната среда).
3. Да се спазва стриктно съотношението между внасяните хранителни елементи (Недостигът или излишъкът на едно или друго вещество може да попречи за правилното им усвояване от растенията).
4. Да се използват само торове, съставът на които е известен.

- **Замърсяване на водата**

И замърсяването на водата на територията на общината става основно от торенето, но освен него най-срещаните замърсители са: животинските отпадъци, химическите торове, пестицидите, антибиотиците и др.

Независимо от това какъв е характерът на замърсяванията (физични, химични, биологични), общ за всички тях е начинът на проникването им във водните системи – чрез попадане на отпадни води, пренос от реки, просмукване от подпочвени води, чрез валежи, резултат от взаимодействие на граничната повърхност въздух-вода и вода-дънни утайки.

Дори концентрацията на различните замърсители да е твърде малка, достатъчно е само някои организми да ги поемат. По пътя на трофичните взаимодействия повечето от тях се концентрират и депонират в организмите от по-високите етажи на хранителната пирамида – например, пестициди, тежки метали, нефтени деривати. Биоаккумуляцията на замърсителите предизвиква верига от ефекти в различните трофични звена, в резултат на което се засягат фундаментални екологични процеси. Настъпват сериозни смущения в екосистемите, между които промяна във видовото разнообразие, продуктивността, разпределението и т.н.

Б. Вредните последици водещи до замърсявания в резултат от животновъдството

Вредите от **животновъдството** са много и по-важните от тях са следните:

- **Загуба на биоразнообразието³**
- **Обезлесяване⁴**
- **Опустиняването⁵**
- **Болести⁶**
- **Емисии от парникови газове⁷**

³ Вредите, нанесени от животновъдството, са заплаха за флората и фауната на цялата планета. Изчислено е, че ако започнем да се храним без месо, ще намалим с повече от 60% загубите на биоразнообразие.

⁴ Развъждането на добитък е една от основните причини за обезлесяването. (От 1990 година насам около 90% от горите, които се изсичат в Амазония, са предназначени за пасища или за отглеждане на фураж.)

⁵ Опустиняването се причинява от прекомерното изтощаване на пасищата от добитъка и непрекъснатото разширяване на площите, които се използват за добив на фураж. (Над 50% от ерозията на почвите в световен мащаб се причинява от добитъка, а това довежда до превръщането на земите в пустиня.)

⁶ Над 65% от инфекциозните болести по хората се предават от животни. Мръсните и нехуманни условия във фермите за животни стават развъдник на смъртоносни бактерии и вируси като тези, причиняващи птичи и свински грип.

⁷ Животновъдството и неговите вторични продукти са отговорни за най-малко 51% от общия обем парникови газове. Размножаването на животни е източник номер едно на метан, причинен от човешката дейност. Ферментиралата храна за животните отделя вредни озонови газове, на местно ниво повече от озона, отделян от колите. Азотният оксид е парников газ, който е с около 300 пъти по-затоплящ ефект от CO₂. От животновъдната индустрия идват 65% от всички емисии на азотен оксид.

- **Използване на земята⁸.**

В. Обобщения на вредните последствия от местната индустрия

- **Замърсяванията на територията** са резултат от дейността на всички сектори на месната индустрия. Както вече се каза прекомерните и нерегулирани животински отпадъци, химическите торове, пестицидите, антибиотиците и други, свързани с добитъка замърсители, затлачват водните пътища. Животновъдната индустрия излъчва 64% от всичкия амоняк, който причинява киселинен дъжд и сероводород, който е смъртоносен газ.
- **Свръх употребата на ресурси, като:** Горивата, Емисиите; Прекомерната експлоатация на Земята; Растителните продукти, които основно се осигуряват за храна на животните.
- **Недостигът на вода** – Макар на територията на общината да има над 200 водоема, водата не се използва ефективно, както за питейни нужди, така и за напояване, не се поливат културите и освен това тя се замърсява от земеделието.

Двата ключови сектора – енергия и храна, трябва да се променят драстично, за да се избегне най-лошото влияние на климатичните промени върху околната среда. Методите за биологично земеделие помагат за връщането и поемането на въглерод в почвата. Ако цялата обработваема земя се превърне в органична растителна земеделска земя, не само, че хората ще бъдат изцяло нахранени, но и ще се абсорбират 40% от всички парникови газове в атмосферата. Земята, използвана за производство на месо, може също да се върне към естественото си състояние, което ще спомогне бързо да се абсорбират огромни количества CO₂ от атмосферата.

Г. Рискове, които могат да доведат до промени в климата и околната среда

Природните бедствия и аварията носят рискове, които според участниците са: наводнения, суши, ерозия, пожари, покачване на температурите, обедняване на биоразнообразието, промяна в земеползването, разрушаване на местообитания и недостиг на ресурси, увеличаване на транспорта, строителството и др.

До сега на територията никой от участниците не е губил финансов ресурс, не е претърпявал друг вид загуба свързана с промяна в климата и околната среда, свързани с намаляване на ресурсите, с водния недостиг, с големите инвестиции. Единствено се нарушава ландшафта от действащите на територията кариери, които се намират в най-интересните природни местности, в близост до местните забележителности (нишите, слънчевата арка и р.Арда).

Наситеността на алтернативните енергийни източници на територията на общината не е голяма, има изградени няколко фотоволтаични парка, но те са малко като брой и обем за да се почувстват осезателно алтернативните източници на енергия в общия енергиен микс.

Процентът на санираните сгради на територията на общината е малък по общата преценка на участниците. Този дял е около 10% и включва основно обществени или фирмени сгради.

⁸ 70% от цялата обработваема земя и 30% от повърхността без лед на планетата, се използва за производство на добитък.

Санитарните частни жилища са доста малко на брой и точната им цифра трудно може да се установи. За съжаление през настоящия програмен период не се предвижда подкрепа за санирането на еднофамилните къщи по селата. Мерките за енергийна ефективност в Плана за възстановяване и устойчивост и голямата програма за саниране от 1.6 млрд. лв. не включват еднофамилните сгради. Програмата "Развитие на регионите" 2021 - 2027 г. включва такива мерки, но те касаят само градовете.

Познатите местни биологични видове, които са обект на специални грижи са преди всичко: лешоядите, костенурките, птиците и някои видове растения.

Според участниците „Конкретна лична полза от предприемането на мерки за запазване на биоразнообразието в региона може да има когато: аз самия или член на моето семейство реализира проект водещ до опазване на биологичното разнообразие, или ако използвам събраната информация за развитие на екологичния туризъм, или ако се привлече вниманието на голям брой любители на природата, които да посещават общината и да потребяват от произведените от нас продукти, или се подобрява здравето на местните хора и главно здравето на членовете на моето семейство“. Това са изброените лични ползи за местните хора.

Малко са организациите, които извършват дейности с положителен резултат върху опазването на природата и те са предимно регионални или национални. Местните НПО нямат развита подобна дейност до този момент.

Биоразнообразието в региона е доста голямо и има потенциал за реализиране на устойчиви политики и екологичен туризъм. Местните НПО-та трябва да се ориентират да развиват разнообразни екологични дейности водещи до опазването на флората и фауната. Това е едновременно богатство и местен ресурс, който трябва да се опазва и да се използва, за да се подобри качеството на живота на местното население. От хората живеещи на територията зависи по какъв начин ще се опази и съхрани това богатство и колко разумно то ще бъде използвано в практиката.

Информирането за биоразнообразието в региона става основно от Интернет или от провежданите семинари, информационни срещи и други местни инициативи, които осигуряват надеждна информация по темата. Средствата за масова информация понякога излъчват или публикуват интересни информационни материали, но те са епизодични, едностранни и недостатъчни при събирането на необходимата комплексна информация, необходима за биоразнообразието намиращо се на територията на общината. Затова всички разработки и информации задължително трябва да се качват на сайта на община Стамболово за да могат заинтересованите страни да се информират.

Въпросът с местните партньорства на равнище община не стои еднозначно. Присъстващите изразиха съмнение относно устойчивото създаване на партньорства на общинско равнище. Това според участниците е дълъг и труден процес, изискващ от партньорите да споделят ресурси и активи (вкл. парични средства, знания, време и усилия), а това винаги поражда съмнения за лоялността и честността на страните. За да стане едно партньорство факт, партньорите трябва да осъзнават, че: чрез партньорска работа може да се постигнат по-големи ползи, или защото проблемите може да са прекалено сложни за самостоятелното им разрешаване. Освен това потенциалните партньори трябва да гарантират наличието на

достатъчна критична маса от ресурси за подпомагане на определена стратегия, включително достатъчен административен и финансов капацитет за управление на ресурсите и осигуряване на успешно изпълнение на дейностите. Тези фактори определят характера на партньорството и същността на неговото функциониране. Това са отношения, които:

- обединяват лица от публичния и/или частния и/или гражданския сектор на принципа на равнопоставеността;
- гарантират съвместната работа по определяне и преследване постигането на общи цели;
- са дългосрочни, т.е. простират се отвъд рамките на единичен проект или краткосрочно сътрудничество;
- включват споделяне на рискове и ползи между всички партньори;
- приемат, че съвместната работа, надграждането и взаимното допълване на положителните страни и активи прави партньорите по-силни.

Това разбиране, както и осъзнаването на възможностите не винаги е достатъчно. Необходимо е всеки да вижда и личната си полза от подобно партньорство.

Предимствата и недостатъците на различните комбинации от партньори карат някои експерти да защитават „принципа на едната трета“, при който съществува равен баланс на публично, частно и гражданско представителство. Въпреки това, не съществува общовалидна формула за идеалния състав на партньорствата – необходимо е да се открие комбинацията от партньори, която ще осигури ентусиазъм, умения и ресурси, които максимално съответстват на нуждите на дадената целева група.

Създаването на подобни партньорства може да бъде иницирано от общината, когато тя има възможността да аутсорсне някаква услуга, каквато е например Домашния патронаж, който осигурява и разнася храната за възрастните хора и който е аутсорсван на НПО. Ако се предоставя някаква инфраструктура или се реализира проект изграждащ публична инфраструктура от местно или регионално значение нещата стоят доста по-сложно, тъй като в този случай трябва да се предостави концесия, която е за по-дълъг период от време. Но бизнеса, земеделските производители и НПО не трябва да стоят безучастни, а трябва да развиват своя капацитет, да предлагат, да подпомагат, да се включват активно и да въвлечат и местните граждани в разработването на стратегии, в реализацията на проекти и в изпълнението на важните за общността местни инициативи. Те трябва да видят по-отчетливо възможностите за развитието на подобни общозначими дейности в които могат да се включват в бъдеще, а не само да се концентрират върху частния си бизнес. Възможности в партньорствата има и затова те трябва да се познават, да се отчитат техните ползи и да се инициират.

Две от НПО-та участвали в дискусиите имат нагласи и обмислят изграждането на подобно партньорство с общината. Фирмите и земеделските производители все още не се решават на подобни стъпки. Гражданите не знаят как може да бъде оформено документално подобно партньорство между публична структура, каквато е общината и физическо/и лице/а. Може би

такива партньорства трябва да останат неформални, но важното е да ги има и да работят за местната общност.

Постъпиха предложения да се представят различни варианти за регистриране на подобни партньорства и да се направи описание на предимствата и недостатъците на един или друг вид партньорство, които да подпомогнат заинтересуваните лица при изграждането на такива партньорства.

Основните препятствия пред изграждането на публично-частни партньорства за устойчиво развитие на територията са следните:

- ниско е нивото на информираност и компетентност по темата;
- липсва свободен финансов ресурс и възможности за инвестиции на частните субекти;
- липсва активност от страна на заинтересованите страни на територията на община Стамболово;
- липсва специализирано законодателство, което да регламентира ПЧП;
- липсват сериозни инфраструктури, които могат да се отдават на концесия;
- съществува все още недоверие към неправителствения сектор при аутсорсването на публичните услуги и запазването на тяхното качество;
- нисък е експертния капацитет на частните структури и липсват подготвени кадри.

Условията на територията на общината за развитието на биологично земеделие и производството на екологични храни са превъзходни. Ако един земеделски производител иска да получи сертификат за биоземеделие е необходимо да познава и да спазва правилата за биологично земеделие. Тези правила са изготвени въз основа на общи и конкретни принципи с цел насърчаване опазването на околната среда, запазване на биоразнообразието и изграждане на доверие у потребителите в биологичните продукти. Европейските регламенти уреждат всички области на биологичното производство и се основават на редица основни принципи, като например:

- забрана за използване на ГМО;
- забрана за използване на йонизиращо лъчение;
- ограничаване на използването на изкуствени торове, хербициди и пестициди;
- забрана за употребата на хормони и ограничаване на употребата на антибиотици само до случаите, когато това е необходимо за здравето на животните.

Стартирането на едно **биопроизводство** обаче минава през поредица от препятствия като например: за да сертифицира съответната продукция всеки стопанин трябва да мине през един труден **изпитателен период**, биологичните методи на производство често водят до по-ниски добиви, а храните, произведени през този период, все още не могат да се продават на по-високите цени, характерни за биологичните продукти. Подпомагането на биопроизводствата от страна на ПРСР допълнително налага спазването на поредица от изисквания, а високите цени на биопродуктите допълнително намаляват интереса към биопроизводството. Хората в условия на кризи имат ниска покупателна способност и

биопродуктите трудно се купуват. Всичко това възпира местните земеделски производители да произвеждат биопродукти.

Бъдещото опазване на околната среда е важно за всички участници във фокус групите. За да стане това факт те трябва да предприемат редица дейности, които да доведат до успехи в следните области:

- Осигуряване на по-добър начин на живот на местното население;
- Защита на природата и на здравето на хората;
- Пренасочване на селското стопанство и икономиката към осигуряване на щадяща природата среда;
- Намаляване на свръхпотреблението и депонираните отпадъци;
- Полагане на грижи за информиране, обучение и въвличане на представителите на заинтересованите страни на територията в нови устойчиви партньорства.

Прилагането на съвременни технологии за генерирането и преработката на отпадъци е набелязано като важна мярка за опазване на природата от участниците във фокус групите. Те смятат, че незабавно трябва да се предприемат подобни действия, като предварително се реализират пилотни проекти, които да тестват една подобна организация и да анализират практическия опит. Направените изводи да се популяризират и да определят широкото му приложение в практиката.

Тези предложения трябва да се вземат под внимание при разработването на Програмата за управление на околната среда.

За опазването на околната среда е важно и използването на възобновяеми енергийни източници, които да намалят замърсяванията от въглищата и дървата. Не трябва да се изграждат на територията на общината и Водноелектрически централи (ВЕЦ) на река Арда, защото те не произвеждат зелена енергия, макар и първоизточникът на енергия – водата – да се причислява към възобновяемите източници на енергия. Същото важи в почти еднаква степен както за големите, така и за малките централи. Това е така, защото за построяването на ВЕЦ водното течение се препречва с язовирни стени или баражи, а дори и съвсем малки тези прегради нарушават всички най-важни функции на реките и те престават да действат като биокоридори. Това унищожава биоразнообразието и въздейства негативно на природата в района. Поради това и енергията, произведена от ВЕЦ, не може да се нарече „зелена“. Тя като принцип се добива за сметка на растителните и животински видове, чийто местообитания биват унищожени директно - чрез пряко застрояване, заблацияване или пресушаване (съответно над и под язовирната стена), или косвено - като се прекъсват връзките между екосистемите.

Управлението, стопанисването, възпроизводство, ползването и опазването на Общинския горски фонд (ОГФ) е особено важно за околната среда и за биоразнообразието. То се осъществява в съответствие със Закона за горите и подзаконовите нормативни актове по неговото прилагане. Строителството в общинския горски фонд се осъществява също в съответствие със Закона за горите, Закона за устройство на територията и подзаконовите нормативни актове за тяхното прилагане.

Общинската администрация осъществява управлението, организацията, координацията и контрола на дейностите по изпълнение на лесоустройствения проект за ОГФ, чрез: 1. възпроизводството на горите и земите в ОГФ; 2. ползванията от горите и земите от ОГФ; 3. опазването на горите и земите от ОГФ, чрез: организиране и провеждане на противопожарни мероприятия; организиране и провеждане на лесозащитни и противоерозионни мероприятия; охрана на горите и земите, опазване на дивеча и рибното богатство. Произвеждат се и дървени въглища. На този етап липсват сериозни залесявания, а дърводобива покрива необходимите за развитието на общината разходи. Необходимо е да се вземат сериозни мерки за подобряване състоянието на ОГФ.

Всички тези дейности трябва да бъдат включени в Програмата за опазване на околната среда, защото горския фонд трябва да се поддържа устойчиво. Поддържането се основава на ясна политика за неговото възпроизводство и ползване за дълъг период от време, в условията на различните видове собственост върху гората. Основната цел е да се опазят горските екосистеми в добро функционално състояние.

На съхраняването на общинската гора трябва да се гледа като на най-ценното местно богатство, тъй като тя е основен средообразуващ фактор. Нейното възпроизводство и устойчивото ѝ развитие и многоцелево ползване са в интерес на собствениците и на обществото, а това е определящо за опазването на околната среда на територията на общината като цяло.

Незаконният отстрел на дивеч (елени, диви прасета, зайци, птици) на територията на Общината е проблем, на който не се обръща необходимото внимание до момента. Препоръчително е ръководството на Общината да влезе във връзки с Ловно-рибарския съюз и с други НПО-та, които развиват екологична дейност, за да могат съвместно да разработят общ план за противодействие на браконьерството на територията. Намалването на дивеча в региона трябва да бъде спряно. Трябва да се води активна борба и с нелегалното избиране на птици. Този вид браконьерство не е само проблем за устойчивото развитие на видовете, но и удар по имиджа на устойчивия лов. Затова не трябва да се допуска никаква толерантност към нарушителите в пълно съответствие с регламентираните национални и европейски уредби и различните международни споразумения.

Участниците във фокус групите приветстват разселването на дивеча (благородни елени и елен лопатар) в Източните Родопи. Според тях това е една положителна стъпка за подобряване на биоразнообразието в региона.

Главните заплахи за биоразнообразието в региона на Източни Родопи според участниците във фокус групите са следните:

- Промени в използването на земите (обезлесяване, урбанизация, свлачища и др.);
- Интензификация на селското стопанство;
- Пряка експлоатация на видовете от хората като лов, риболов, бране на гъби, билки и др.;
- Промени в климата;
- Замърсяване на почвата, водата и въздуха;

- Навлизане на външни за екосистемата видове (инвазивни видове);
- Загуба и разрушаване на местообитанията;
- Промяна на собствеността върху земята;
- Изчезване на някои биологични видове;
- Размножаване на вредителите;
- Липса на ефективна управленска политика в областта на околната среда и др.

Особено голяма вреда се нанася с унищожаване на местата, където се срещат редки и застрашени видове растения и животни – строежите на пътища, кариери за добив на материали, отклоняването на водите от коритата на реките, изсичането на горите за строежи, избухването на пожари, наводненията и др.

Според участниците във фокус групите местните власти по принцип оказват подкрепа за реализацията на провежданите инициативи за опазване на биоразнообразието. Проблем е, че подобни инициативи са рядкост през последните години. Липсват и местни инициативи реализирани от гражданите и фирмите живеещи и работещи на територията.

Срещаното понякога унищожаване на редки биологични видове се дължи според респондентите на:

- Браконьерството;
- Отровителството;
- Заплахите и вредите нанесени от хората;
- Изсичането на горите;
- Опустиняването;
- Замърсяването на водните басейни;
- Търговията с диви животни и яйца на птици;
- Изменението на климата и др.

Най-полезните за запазване на биоразнообразието дейности в Източните Родопи са следните:

- Описание и пряко наблюдение на видовете;
- Опазване и управление на местообитанията в защитени зони и защитени местности;
- Възстановяване на околната среда, чрез изграждане на екологична инфраструктура;
- Организиране на семинари, конференции, кръгли маси и др.;
- Организиране на информационни и рекламни кампании;
- Разходки за наблюдение и опознаване на природата;
- Залесяване;

- Възстановяване на местообитанията;
- Провеждане на операции за спасяване на даден биологичен вид;
- Наблюдение на животни и птици чрез GPS наблюдения и камери.

На територията на общината има няколко защитени зони и една защитена местност „Големия сипей“. Ограниченията са доста, които не се познават добре от местното население. Липсват планове за управление на тези защитени зони и защитени местности, които ясно да опишат позволените и непозволените дейности.

На територията на Общината най-много грижи се полагат за белоглавите лешояди и за птиците. За другите животни и особено за растенията не се полагат специални грижи, освен да се описват като заплашени видове.

Подготовката на учениците по отношение на биоразнообразието в региона е слаба. Разчита се основно на училищната програма, която е преди всичко информативна и не провокира траен интерес към природата. Извънкласните учебни проекти се реализират рядко. Липсват преки наблюдения на живата природа, за които е необходимо съответното оборудване, учениците не се включват в залесявания, възстановителни дейности, изграждане на къщи за птици и гнезда, почистване на замърсени терени, както и извършване на други природосъобразни дейности. Необходимо да се разнообразят извънкласните занимания и да се закупи необходимото оборудване за учениците.

Включването в проекти намаляващи замърсяванията и подобряващи обработката на отпадъците е важно особено за бизнеса. Общината, НПО и бизнеса трябва да са водещи в реализацията на проекти подобряващи управлението на отпадъците. Те трябва да инициират, да се включват, да контролират и да следят за нововъзникнали замърсявания, да осигуряват разделното събиране на отпадъци и да търсят възможности за неговото рециклиране и компостиране.

Препоръките за подобряване на местната ангажираност в областта на околната среда са следните:

- Да се полагат грижи за дивите животни и птици и да се осигурява тяхното спокойствие. Например, когато сте сред природата да се върви по пътеките, да не се вдига шум и да се наблюдават отдалеч разхождащите се животни;
- Да се отглеждат местни видове животни и растения;
- Да се намаляват и/или изоставят химическите торове и пестицидите;
- Да се развива биологичното земеделие, което не позволява изтощаването на почвите, ограничава замърсяването на подпочвените води и щади полезните за културите животни (пчели, земни червеи...) и околните екосистеми;
- Да се поддържат, доколкото е възможно дървета, храсти, водоеми, необработени земи;
- Да се ограничи потреблението на невъзобновяемите енергоресурси и изхвърлянето на отпадъци;

- Да започне разделното събиране на боклука в общината и да се организира неговото рециклиране;
- Да се оформят кътове на биоразнообразието в дворовете, например, да не се разрушават гнездата на птиците (щъркели, лястовички и др.), а да се полагат грижи за тяхното опазване, да се оформи малка водна площ, поляна с полски цветя и др.;
- Да се подпомагат НПО-те и горските стопанства за опазване на околната среда и извършване на залесителните дейности;
- Да се поставят кошчета по основните улици на общината.

Проучването потвърждава формулираните в методологията **хипотези**:

- Преобладава положителното отношение към опазването на околната среда на местното население, но нейната специфика не се познава добре, което формира отсъствието на масово изграждане на адекватни на реалността нагласи сред заинтересованите страни за нейното бъдещо съхранение;
- Липсват ясни познания за ползите от опазването на околната среда и преди всичко за климата, което възпрепятства формирането на реални очаквания по отношение на ползите за местната общност главно от предприемането на превантивни екологични действия на територията;
- НПО секторът на територията на общината е лишен от практики в областта на околната среда и опазване на биоразнообразието;
- Липсват устойчиви партньорства между местната власт и частните субекти в областта на околната среда, които да създават необходимите условия за устойчиво местно развитие.

3. Обобщения и предложения

Особено внимание при разработването на Програмата за управление на околната среда трябва да се отдели на възможностите за съсредоточаване върху:

- Насърчаването на диверсифицирани, устойчиви и гъвкави селскостопански практики, които спомагат за опазването и подобряването на състоянието на природните ресурси;
- Укрепването на екосистемите и адаптирането към изменението на климата и смекчаването на последствията от него, чрез приспособяване на животновъдното производство към екологично допустимото натоварване;
- Свеждане до минимум на зависимостта от неустойчиви ресурси, включително енергията от изкопаеми горива;
- Постепенно повишаване на биологичното разнообразие и качеството на почвите;
- По-малката зависимост от химикали – като изкуствени торове и пестициди.

Постигането на тези амбициозни екологични цели в сферата на селското стопанство, са в голяма степен финансово обезпечени от европейските фондове, което гарантира икономическата стабилност на земеделските стопани.

В подобни случаи е особено важна и ключовата роля на демократичното и приобщаващото многостепенно управление в партньорство между всички равнища, включително, където е целесъобразно, равнищата и под общинското, ако съществуват различни модели и структури с повече или по-малко формализирани структури, компетенции и ресурси.

Това е особено важно за политиките в области, които отговарят на сериозните притеснения на гражданите и в които както предизвикателствата, така и ответните мерки оказват дълбоко въздействие върху живота на гражданите, като например въпросите, свързани с опазването на околната среда и изменението на климата.

Всичко това изисква полагането на многобройни партньорски усилия, които са насочени към насърчаване на устойчивите общности, които изискват социална трансформация за справяне с новите форми на социалните, икономическите и екологичните неравенства.

Концепцията за устойчиви общности следва да бъде насочена към възстановяване на бедния и уязвим селски район каквато е община Стамболово посредством съчетаването на социалните и екологичните цели.

При разработването на Програмата за управление на околната среда трябва да се вземат предвид нуждите на всички видове общности на територията. Освен това успешното прилагане на големия брой национални и европейски политики в областта на околната среда зависи основно от това в каква степен местната общност е ангажирана и допринася за тяхното изпълнение.

От анализа става ясно, че важни екологични особености са регистрирани както на общинско, така и на подобщинско равнище. Предизвикателствата, свързани с околната среда имат специфични последици за различните подобщински единици, затова е важно да се разработят цялостни подходи на всяко равнище, като се вземат предвид специфичните локализиращи ситуации, които изискват конкретни решения и данни.

Отговорността за партньорствата на общинско и подобщинско равнище трябва да се носи от Общината и Областната управа, които също трябва да гарантират своето участие в партньорските връзки на местните общности. Компетентните местни и регионални власти носят важна отговорност за цялата територия, а това трябва да се зачита, но задължително трябва и да се предоставят повече възможности на местните жители да направят своите общности по-устойчиви.

Общностите могат и трябва да бъдат създадени от заинтересованите страни, като: земеделски производители, предприемачи, представители на НПО сектора, пенсионери, безработни и др. Тези общности могат да са на общинско и подобщинско равнище, като например това могат да бъдат: села, махали, квартали, населени места и др. Тези общности могат да се отнасят, както за определени административни единици, така и за общности, които нямат административна роля и са неформални. В случая трябва да се вземат под внимание всички видове местни общности, които имат отношение към устойчивото развитие.

Селските общини трябва да преодоляват много проблеми за да успеят да се развият устойчиво. Малките общности, които живеят в не облагодетелстваните райони на такива общини са изправени пред още по-големи предизвикателства в сравнение със своите съграждани. Подобщинските общности може да нямат представители в Общинския съвет, да

нямат информация за околната среда и за изискванията за финансиране на природозащитни дейности, но те могат да се организират и сами да потърсят такива възможности, които ще им осигурят и пряк път до вземането на решения на общинско равнище.

При формирането на местните общности трябва да се вземат предвид специфичните териториални ситуации, при които се срещат особени предизвикателства в областта на околната среда. Поради тяхната отдалеченост някои от селата притежават уникални природни характеристики, които им придават несъразмерно голямо значение за околната среда на общинско равнище. В случая това са не облагодетелстваните райони на община Стамболово, които включват следните села: Войводенец, Голобрадово, Долно поле, Зимовина, Кралево, Поповец, Пчелари, Пътниково, Светослав, Тънково, Стамболово, Рабово и Царева поляна. Отдалечеността на някои от тези населени места допълнително възпрепятства достъпа до услуги и до процесите на вземане на решения и създава зависимост от външни ресурси и липса на информация. За да се подобри средата и за **да се осигури възможността местните хора да се включват при вземането на решения на общинско равнище е необходимо да се насърчава и разширява сътрудничеството с местната власт и с НПО на територията, да се инициират обществено значими дейности и да се търси съдействие и подкрепа при решаването на важните за общността проблеми.**

Разбира се съществуват разнообразни форми за гражданско партньорско участие като: сезиране на официалните публични органи, използване на други форми на участие, организирани от публичните органи като комисии, съвети, организирани на граждански комитети и активистки групи за решаването на даден проблем касаещ местната общност и др. Разработването на даден проект и неговата реализация е най-краткият път за постигане на определените цели.

Развитието на местните общности на общинско и особено на подобщинско равнище е особено важно, защото съществува многообразие от организационни форми в различните територии и често по-малко формализираната организация, предлага по-голям потенциал за експериментиране чрез участие и демократичност за разработването на нови форми на участие и комуникация (например съседски общности, селски комитети, различни форуми за гражданско участие). Подобни дейности касаещи околната среда и изменението на климата имат огромен потенциал за мобилизиране на гражданите в това отношение, затова те трябва да се познават и използват ефективно.

Особено голямо значение имат доброволческите организации на местно равнище за гражданите в малките общности, участващи в местни сдружения и комитети, които имат за цел да работят върху един единствен екологичен въпрос или по-общо да насърчават устойчивите действия. Въпреки че тези групи могат да обединяват ресурси, умения, енергия и мотивация, местните и регионалните власти могат да играят ключова роля за тяхното овластяване посредством техническа и финансова подкрепа, както и чрез редовни консултации. Такива за съжаление на територията на Общината липсват на този етап, но има предпоставки те да се развият в бъдеще.

Като се вземе под внимание, че местните общности обикновено са най-пряко засегнати от проблемите, свързани с околната среда, като качество на почвата, водата, въздуха или шума, и в същото време те разполагат с ограничен контрол върху решенията, свързани със селското

стопанство, транспорта и мобилността, трябва да се търсят възможности за осигуряване на по-добра комуникация и партньорство с местните власти. Освен това тези проблеми са разпределени неравномерно на територията на общината, което затруднява тяхното идентифициране и локализиране без участието на гражданите. От решаващо значение в тези случаи е въвеждането на механизмите за мониторинг на околната среда на общинско и подобщинското равнище, за да се получава навременна и качествена информация за възникналите екологични проблеми. Само така може да се осигури възможност за прилагане на целенасочени мерки и решения за подобряване на средата и за устойчиво развитие на територията.

Особено важно е местната общност да се включва при разработването на Програмата за управление на околната среда, Програмата за управлението на отпадъците и стратегиите за развитие на защитените зони и местности, някои от които надхвърлят границите на общината. Подобно участие би могло да увеличи ангажираността не само на местно, но и на регионално равнище по отношение на избора на политики в областта на околната среда и да намали конфликтите по въпроси като използването на земята. Участието би могло допълнително да повиши осведомеността за социално-икономическите ползи от защитените природни зони, независимо дали става въпрос за защитените зони по „Натура 2000“ или за други защитени местности.

Ако общностите се въвлечат при вземането и прилагането на природосъобразни решения непрекъснато ще се увеличава тяхната роля. Това касае дейности като: създаването на зелени коридори или пояси, залесяването, както и опазването на защитените зони и територии намиращи се на територията на общината или на съседните общини. Тези усилия следва да осигурят равен достъп до ползите на природата по отношение на човешкото здраве, смекчаването на последиците от изменението на климата и приспособяването към него, както и по-голяма устойчивост по отношение на опасностите, свързани с хората или природните бедствия.

За да подобрят средата местните общности в партньорство с местните власти трябва:

- да се грижат и да осигуряват специална техническа подкрепа от страна на компетентните равнища на управление при въвеждането на практики (проекти) за устойчивото управление на отпадните води, събирането и преработването на отпадъците, за справяне със замърсяването на реките и водните басейни, чрез разработване на стратегии за рязко намаляване на отпадъците и за търсене на възможности за тяхното рециклиране;
- да разработват мерки подкрепящи социално-иновативните практики на различни нива на управление, като например се създават: групи отдаващи различни предмети под наем или такива, които ползват общи предмети и инструменти на местно равнище; групи за ремонт, които позволяват на членовете си да поправят предмети, които в противен случай биха били изхвърляни;
- да се насърчава разпространението на интервенциите, свързани с микроклимата, с цел адаптиране към изменението на климата и водене на устойчива борба с възникващите бедствия и аварии. Този вид намеси имат потенциала да увеличат устойчивостта на критичните райони и населените места, които са чувствителни към природни бедствия, като се намалява натиска върху критичната инфраструктура;

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

- да се насърчават регенеративното земеделие⁹ и регенативните продоволствени системи, които генерират екологични, икономически и социални ползи за местната общност;
- за да се утвърди устойчивостта на територията и да се посрещнат свързаните с околната среда неотложни предизвикателства трябва да се вземат системни решения в партньорство, само така ще се намали натиска върху околната среда и няма да се стигне до нанасянето на косвени вредни последици върху здравето и благосъстоянието на хората;
- да се развива устойчивия туризъм като възможност за растеж в малките общности;
- при разработването и изпълнението на стратегиите и програмите, включващи действия за устойчивост на местно равнище е необходимо да се проучват и да се обменят методи, инструменти и най-добри практики в областта на околната среда;
- да се насърчават членовете на Общинския съвет да взаимодействат индивидуално с различните местни общности на територията, да споделят и да популяризират натрупания опит, за да могат и други местни общности да се възползват от постигнатото;
- да се търсят възможности и подходи за насърчаване на социалното, икономическото и екологичното сближаване между различните населени места на общината;
- Общината да организира кампания за почистване на личните дворове и замърсените терени по едно и също време всяка година, която да се превърне в традиция. За предпочитане е това да става например по време на Зелената седмица, Европейската седмица за намаляване на отпадъците, Да изчистим България заедно или някаква друга национална или европейска инициатива по преценка на местната общност;
- да се учреди награда за най-чисто населено място или за най-чист двор с цел да се насърчават местните общности и гражданите да полагат по-голям обем лични усилия за устойчиво развитие на територията;
- да се подкрепя повишаването на осведомеността на общинско равнище, чрез организиране на рекламни и информационни кампании, реализация на обучителни дейности и екологични дейности на територията;
- да се поддържа диалог с регионалните и националните власти за да се гарантира, че местните общности ще се вземат предвид в достатъчна степен при изпълнението на специфичните политики за устойчиво развитие и на по-високо ниво;
- да се публикуват на уебсайта на община Стамболово различни материали, свързани с околната среда, проблемите на територията, предлаганите решения и други важни теми, като се създадат условия за тяхното обществено обсъждане;
- препоръчително е на сайта на Общината да се описват и да се популяризират най-добрите практики и възпроизвеждането на устойчиви решения;

⁹ Регенеративното земеделие е консервационен и рехабилитационен подход към хранителните и земеделските системи. Фокусира се върху горния слой на почвената регенерация, повишаване на биоразнообразието, подобряването на водния цикъл, повишаване на екосистемните услуги, поддържане на биосеквестрацията, повишаваща устойчивостта към изменението на климата и укрепване на здравето и жизнеността на земеделската почва. Практиките включват рециклиране на възможно най-много селскостопански отпадъци и добавяне компостиращи материали от източници извън фермата.

- Интернет е основен инструмент за достигане до по-широката общественост, който би подпомогнал активизирането и участието на гражданския сектор в процесите на формиране, осъществяване и мониторинг на политиките за опазване на околната среда. При свързването с местните общности да се използват активно социалните мрежи, както и други ИКТ-гии, за да се облекчи комуникацията и да се насърчи демократичното участие и вземането на решения по най-лесния и достъпен начин;
- да се търсят възможности за финансиране на инициативи и проекти влезли в Програмата за опазване на околната среда или за управление на отпадъците;
- да се използват в максимална степен възможностите, които предлага воденото от общностите местно развитие (BOMP) и групите за действие в рамките на LEADER като специфични инструменти за по-добро мобилизиране и включване на местната общност за постигане на дългосрочните цели на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г. ;
- да се подкрепят гражданските инициативи свързани с озеленяване на неизползваните и незастроени площи и особено за залесяване на проблемните терени на територията;
- изграждането и споделянето на съседска мрежа от възобновяеми енергийни източници е „зелена“ идея, която може успешно да се прилага на територията на общината;
- осигуряване на административна подкрепа за гражданските проекти, като се оторизира еколога на общината, който да е на разположение на гражданите, реализиращи подобни проекти и да им съдейства при подаване на молби за разрешителни, при възникнали казуси и др. Реализирането на такава инициатива ще подобри не само качеството на околната среда, а също ще е сигнал към гражданите, че местните власти се интересуват и търсят техните идеи за устойчиво развитие;
- да се осигурява за гражданите текуща информираност по темата за околната среда, прозрачност на взетите решения в тази област, да се организират консултации при проявен интерес и активно отношение, да се осъществява обратна връзка, да се мониторира и контролира изпълнението на политиките, за да се постига необходимия ефект в областта на устойчивото развитие;
- достъпът до информация като отчети, протоколи от заседания, очаквани резултати, предприети действия в дадена посока дава възможност за извършване на оценка на действията и ефективността на администрацията, като по този начин участие в процесите на вземане на решения ще вземат не само заинтересованите страни, но и други независими институции;
- разработването и имплементирането на мобилни приложения към интернет платформата за получаване на жалби и сигнали ще предостави възможност на всеки гражданин да подава сигнали за нередности, както и опция всеки потребител да се информира за текущи европейски и национални предписания и да осъществява мониторинг за тяхното спазване;
- мобилни приложения могат да се разработят и използват и при подаване на сигнали за опасности заплашващи биологичното разнообразие на защитените местности и зони, а тези които вече са създадени трябва да се рекламират за да могат да се използват от местните жители в бъдеще.

Заклучение

Новите глобални и европейски цели, насочени към спиране на загубата и възстановяване на биологичното разнообразие са амбициозни и постигането им ще изисква подобряване на прилагането на политиките, на координацията между отделните сектори, на подходите към управлението на екосистемите, както и по-всеобхватно разбиране на ценността на биологичното разнообразие.

Хората разбират, че не можем да изхвърляме отпадъците си, да замърсяваме природата, да изсичаме горите си и да очакваме природата и биоразнообразието да се запазят същите. Очевидно е, че каквото стане на едно място, оказва влияние на друго и, че каквото и да направим, мина, отрязано дърво, строеж или ферма или производствено предприятие – нашите дейности имат едновременно локални и глобални последици, както в настоящето, така и в бъдещето.

Основните причини за влошаване качеството на околната среда са:

- Промени в използването на земите (обезлесяване, интензивно монокултурно земеделие, урбанизация);
- Пряка експлоатация на биологичните видове от хората като лов, прекомерен риболов, браконьерство, търговия със заплашените видове, отравяния и др.;
- Промени в климата;
- Замърсяване на почвата, водата и въздуха;
- Навлизане на външни за екосистемата видове.

На практика чистата околна среда и съхраненото биоразнообразие ни осигурява чист въздух, прясна вода, качествени почви и богатство от хранителни култури. То ни помага да подобрим благосъстоянието на хората, като се борим с промените в климата и се приспособяваме към тях, както и да намалим рисковете от природни бедствия.

Нашата загриженост за околната среда трябва да намери израз в разработването на адекватна общинска политика, която да е насочена към преодоляване на негативните последици за околната среда и се основава на равенството, правата, отговорността и партньорствата.

Приложение 1 Анкетна карта

АНКЕТНА КАРТА

за заинтересованите страни за опазване на околната среда на територията на
община Стамболово

Уважаеми дами и господа,

Сдружение СВР – Хасково в партньорство с Община Стамболово реализира проект на тема: „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“. Проектът се финансира от програма „Добро управление“. По проекта се провежда проучване на тема: „Проблеми и възможности за изграждане на устойчиви партньорства между местите власти и местната общност за опазване на околната среда“.

Община Стамболово се обръща към Вас с молба да направите своите препоръки за изграждане на местни партньорства на територията на община Стамболово за опазване на околната среда базирани на основата на устойчиви партньорства.

Моля, отбелязвайте с „X“ или заграждайте с „O“ номера на верния отговор.

Не вписвайте своето име! Анкетата е анонимна!

БЛАГОДАРИМ ВИ ЗА ОТДЕЛЕНОТО ВРЕМЕ!

- 1. В каква степен се интересувате от опазване на околната среда на територията на Вашата община?**
 1. В голяма степен
 2. В известна степен
 3. Ангажиран/а съм пряко
 4. Не се интересувам
- 2. Има ли реализирани конкретни инициативи/проекти за опазване на околната среда и биоразнообразието в общината?**
 1. Да
 2. Не
 3. Не съм запознат/а
- 3. За кои дейности опазващи околната среда през последните три години имате информация?**
 1. Сметосъбиране
 2. Разделно събиране на отпадъците
 3. Събиране на опасни отпадъци от домакинствата
 4. Компостиране
 5. Организирано почистване на района
 6. Почистване на нерегламентираните сметища

7. Информирание на населението за опазване на биоразнообразието
8. Изграждане на екологична инфраструктура
9. Грижа за конкретен биологичен вид/посочете кой
10. Залесяване
11. Премахване на ерозирали почви и свлачища
12. Друго (какво)
13. Не съм запознат/а

4. Кой организира подобен вид дейности?

1. Общината
2. НПО
3. Фирма
4. Държавна структура/институция
5. Обща местна инициатива
6. Не съм информиран/а
7. Липсват подобни инициативи

5. Вие включвали ли сте се в подобни инициативи?

1. Да, винаги
2. Да, понякога
3. Не съм информиран за такива инициативи
4. Не се интересувам и ги negliжирам
5. Липсват подобни инициативи
6. Друго (какво)

6. С кои биологични видове, обект на специални грижи сте запознати?

1. С белоглавите лешояди
2. С птиците по принцип
3. Със защитените растения
4. С елените
5. С костенурките
6. С други (кои).....
7. Не съм запознат/а

7. Имате ли конкретна лична полза от предприемането на мерки за запазване на биоразнообразието в региона?

1. Да, защото се запазва природата като цяло
2. Да, защото се отразява положително на работата ми
3. Да, защото това е моя лична кауза
4. Да, защото е свързано със служебните ми задължения/бизнеса
5. Нямам лична полза, но смятам че подобни инициативи имат нужда от обществена подкрепа
6. Нямам лична полза и не се интересувам
7. Друго (какво)

8. Кои организации във Вашия район извършват дейности с положителен резултат върху опазването на природата?

1. Ефективни са дейностите на почти всички организации
2. Ефективни са дейностите на РИОСВ
3. Ефективни са дейностите на горските стопанства
4. Ефективни са дейностите на Ловно-рибарския съюз
5. Ефективни са дейностите на регионални неправителствени организации
6. Има и местни неправителствени организации
7. Ефективни са дейностите на Общината
8. Ефективни са дейностите на Областна администрация
9. Не са ефективни дейностите на нито една организация

9. Какво знаете за биоразнообразието в региона? (Моля посочете)

.....

.....

.....

10. От къде се информирате за биоразнообразието във Вашия район?

(Моля, посочете **до 3** отговора)

1. От близки и приятели
2. От Интернет
3. От радио и телевизия
4. От печатни материали
5. От информационни събития
6. Друго (от къде)
7. Нямам информация

11. Смятате ли, че има възможност за изграждане на местни партньорства на местно равнище, които да осигурят устойчиво опазване на околната среда?

(Моля, посочете **до 3** отговора)

1. Да, има местни структури, които се интересуват от темата
2. Да, регистрирани са местни НПО с подобен интерес
3. Да, част от гражданите проявяват известен интерес
4. Да, Общината подкрепя партньорствата осигуряващи устойчиво развитие
5. Да, държавните институции подкрепят такива партньорства
6. Да, има редица програми, които финансират дейности в партньорство
7. Не, липсва интерес по темата
8. Не мога да преценя

12. Кой и какво трябва да провокира създаването на подобни партньорства?

(Моля, посочете **до 3** отговора)

1. Общината
2. Неправителствените организации
3. Фирмите
4. Гражданите
5. Заинтересуваните институции
6. Изпълнението на съвместен проект
7. Възникването на сериозни екологични проблеми
8. Друго (какво)
9. Няма нужда от такива партньорства

13. Вие самият/ата, Вашата фирма или НПО-то в което членувате планира ли изграждането на подобно партньорство?

1. Да, има интерес и планира подобно партньорство
2. Да, има известен интерес, но не планира
3. Липсва желание за партньорства
4. Липсва местен капацитет
5. Не мога да преценя

14. Какво според Вас пречи на територията да се изградят публично-частни партньорства за устойчиво развитие?

1. Липсата на финансов ресурс
2. Липсата на кадри
3. Липсата на местна инициатива
4. Липса на подкрепа от страна на Общината
5. Недооценяване на проблема
6. Непознаване на възможностите за подкрепа
7. Друго (какво)

15. Как, според Вас, трябва да се работи в бъдеще за опазване на околната среда?

(Моля, посочете **най-важните 3** отговора)

1. Чрез въвеждане на разделното събиране на отпадъците
2. Чрез прилагане на съвременни технологии за регенериране на отпадъците
3. Чрез премахване/обезопасяване на опасните отпадъци
4. Чрез съхраняване на биологичното разнообразие
5. Чрез консервация на природната среда
6. Управлението на защитените зони и защитените територии
7. Превенция на пожарите и наводненията
8. Чрез залесяване
9. Чрез въвеждане на репродуктивно земеделие в практиката
10. Чрез недопускане на замърсяващи околната среда производства
11. Чрез ограничаване на вредните за околната среда продукти
12. Всички заинтересовани страни да обединят усилията си
13. Чрез използване на възобновяемите енергийни източници
14. Чрез компостиране и използване на природните ресурси
15. Чрез редовно почистване на замърсените терени
16. Друго, (какво)

16. Какво е Вашето мнение за незаконния отстрел на дивеч (елени, диви прасета, зайци, птици) на територията на Общината?

1. Случва се на всеки ловец и не е сериозен проблем
2. Сериозен проблем е и трябва да бъде решен с увеличаване на наказанията
3. Друго (какво)
4. Нямам мнение

17. Какво е Вашето мнение за разселване на дивеч (благородни елени и елен лопатар) в Източните Родопи?

1. Много добра идея, ще се радвам да ги виждам в горите наоколо
2. Много добра идея, аз съм ловец и се надявам в бъдеще да мога да ловувам
3. Безсмислено харчене на пари
4. Друго (какво)

18. Кои са според Вас главните заплахи за биоразнообразието в региона на Източни Родопи?

(Можете да посочите до 3 отговора)

1. Интензивното развитие на селскостопанските дейности
2. Промислените предприятия
3. Туризма и туристическите услуги
4. Браконьерството
5. Залагането на отрови
6. Изсичането на горите
7. Липсата на информация
8. Друго (какво)

19. Според Вас местните власти оказват ли подкрепа на провежданите инициативи за опазване на биоразнообразието?

1. Да, те винаги съдействат
2. Партнират си с НПО
3. Избягват да се ангажират
4. Не познават спецификата на подобни дейности
5. Съдействат когато са задължени
6. Съдействат неофициално
7. Друго (какво)
8. Не съм запознат/а

20. Срещаното понякога унищожаване на редки биологични видове на какво се дължи според Вас?

(Можете да посочите до 3 отговора)

1. На липсата на информираност
2. На понасяне на лична щета/изгубен добитък/
3. На увеличаващата се агресия
4. На спортна страст
5. За развлечение
6. За колекционерство
7. На безотговорност
8. Друго (какво)

21. Кои дейности според Вас са най-полezni за запазване на биоразнообразието в Източните Родопи?

.....
.....

22. За кои биологични видове според Вас се осигуряват най-много грижи?

1. За белоглавите лешояди
2. За черните щъркели
3. За птиците изобщо
4. За елените
5. За костенурките
6. За растенията
7. Не се полагат специални грижи

23. Каква е според Вас подготовката на учениците по отношение на биоразнообразието в региона?

1. Получават добра подготовка чрез учебната програма
2. Получават добра подготовка в извънкласните занимания
3. Получават добра подготовка, чрез обучения от НПО
4. Няма необходимата подготовка
5. Не съм запознат/а

24. Бихте ли се включили в проекти намаляващи замърсяванията и подобряващи обработката на отпадъците?

1. Да, винаги когато има такава възможност
2. Да, когато разполагам с необходимите ресурси
3. Все още не съм готов/а
4. Не смятам, че е необходимо
5. Нямам интерес

25. Каква е сферата, в която работите?

(Моля посочете само основната си заетост)

1. Животновъдство
2. Земеделие
3. Туризм
4. Местна и държавна администрация
5. Предприемачество
6. Работник/служител в частна фирма
7. Безработен
8. Пенсионер
9. Друго (както)

26. Вие сте:

1. Гражданин
2. Представител на НПО

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

3. Предприемач
4. Служител в общинската администрация
5. Учител
6. Общински съветник
7. Друго (какво)

27. Вие сте:

1. Мъж
2. Жена

28. Какво образование притежавате?

1. Основно и по-ниско
2. Средно
3. Висше

БЛАГОДАРИМ ВИ ЗА УЧАСТИЕТО!

Приложение 2 Сценарий на дискусиите

СЦЕНАРИЙ

за провеждане на дискусиите с представителите на заинтересованите страни в община Стамболово

Дата на провеждане:

Място на провеждане: с.Стамболово

Присъстващи:

Фасилитатор:

Встъпление:

Добре дошли на нашата дискусия, която е част от провеждащото се изследване на тема: „Проблеми и възможности за изграждане на устойчиви партньорства между местните власти и местната общност за опазване на околната среда“, което е част от проекта “Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“, който се финансира от ОП „Добро управление“ и се изпълнява от Сдружение СВР – Хасково в партньорство с Община Стамболово.

Целта на настоящата дискусия е да проучи мнението на възможно най-голям брой ключови фигури по отношение на възможностите за финансиране на бизнеса от региона от европейските структурни фондове, което ще даде възможност да се направи реална оценка и анализ на ефективността на финансовата подкрепа, а успоредно с това ще се регистрират и предложения за нейното оптимизиране.

Фокус групата се състои от представители на заинтересованите страни в община Стамболово, чието мнение е особено важно за подобряване на взаимодействието между стопанския, нестопанския сектор и местните власти. Ето защо вашите компетентни отговори са от особена важност за качеството на оценката и анализа.

Представяне правилата на дискусията от фасилитатора:

Искам да посоча, че анонимността на участниците в дискусията се запазва. Мненията ще се представят в обобщена форма. За регистрирането на резултатите от дискусията ще се водят записки, без да се прави запис от срещата. За нас е важно да разберем личното мнение на всеки участник, затова максимален брой от участниците трябва да изразят своето мнение по всеки обсъждан въпрос. Последователността на изказванията ще бъде според това как са седнали

участниците. Ще се следва посоката от ляво на дясно за да има възможност всеки, който има какво да каже да има тази възможност. Ако нямате мнение или се съгласявате с вече изказаното такова просто го казвате и се преминава към следващия участник в дискусиата. Във фокус групата няма верни и грешни отговори, а само лични мнения и оценки. Никой никого няма право да критикува и да обижда. Моля ви да се изслушвате и да не се прекъсвате! Бъдете кратки и представяйте мнението си ясно! Аз като фасилитатор ще задавам и доуточняващи въпроси, ще се опирам да обобщавам мненията и да постигам консенсус по дискутираната тема или ще регистрираме очерталите се различни мнения по дадения въпрос.

Въпроси за дискусиата:

1. Интересувате ли се от опазване на околната среда на територията на Вашата община? Ако „Да“ защо?
2. Какви дейности се извършват във Вашето населено място/община за опазването на околната среда?
3. Има ли реализирани конкретни инициативи/проекти за опазване на околната среда и биоразнообразието в общината? Кои са те?
4. За кои дейности опазващи околната среда през последните три години имате информация?
5. Кой организира подобен вид дейности?
6. Вие включвали ли сте се в подобни инициативи?
7. Как се разработва една общинска политика?
8. Кой се включва при разработването на една общинска политика?
9. Кои производства най-много замърсяват околната среда в общината? (Селското, горското стопанство, добивната промишленост, други промишлени производства, туризма)
10. До какви вредни последици водят замърсяващите производства и интензивното земеделие в региона?
11. Какви рискове според Вас крие местната икономика и селското стопанство за околната среда?
12. Кои са местните рискове, които могат да доведат до промени в климата и околната среда?
13. Вие лично губили ли сте финансов ресурс или да сте претърпели друг вид загуба свързана с промяна в климата и околната среда?
14. Каква е наситеността на алтернативните енергийни източници на територията на общината?
15. Какъв е процентът според Вас на санираните сгради на територията на общината?
16. С кои местни биологични видове, обект на специални грижи сте запознати?

17. Виждате ли конкретна лична полза от предприемането на мерки за запазване на биоразнообразието в региона? Каква е тя?
18. Кои организации във вашия район извършват дейности с положителен резултат върху опазването на природата?
19. Посочете какво знаете за биоразнообразието в региона?
20. От къде се информирате за биоразнообразието във вашия район?
21. Смятате ли, че има възможност за изграждане на местни партньорства на местно равнище, които да осигурят устойчиво опазване на околната среда?
22. Кой и какво трябва да провокира създаването на подобни партньорства?
23. Вие самият/ата, Вашата фирма или НПО-то в което членувате планира ли изграждането на подобно партньорство?
24. Какво според вас пречи на територията да се изграждат публично-частни партньорства за устойчиво развитие?
25. Какви са според вас условията на територията на общината за развитието на екологично земеделие и производството на екологични храни?
26. Как, според Вас, трябва да се работи в бъдеще за опазване на околната среда?
27. Как смятате че трябва да се поддържа горския фонд?
28. Какво смятате за незаконния отстрел на дивеч (елени, диви прасета, зайци, птици) на територията на Общината?
29. Какво е вашето мнение за разселване на дивеч (благородни елени и елен лопатар) в Източните Родопи?
30. Кои са според Вас главните заплахи за биоразнообразието в региона на Източни Родопи?
31. Според Вас местните власти оказват ли подкрепа на провежданите инициативи за опазване на биоразнообразието?
32. Срещаното понякога унищожаване на редки биологични видове на какво се дължи според Вас?
33. Кои дейности според Вас са най-полезни за запазване на биоразнообразието в Източните Родопи?
34. Какво знаете за защитените местности и защитените територии? Спазват ли се законовите изисквания от местното население?
35. За кои биологични видове според Вас се осигуряват най-много грижи?
36. Каква е според Вас подготовката на учениците по отношение на биоразнообразието в региона?
37. Бихте ли се включили в проекти намаляващи замърсяванията и подобряващи обработката на отпадъците?

38. Какви са вашите препоръки за подобряване на местната ангажираност в областта на околната среда?

БЛАГОДАРЯ ЗА ОТДЕЛЕНОТО ВРЕМЕ!

Този анализ е създаден във връзка с изпълнението на проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“ с бенефициент „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и партньор - Община Стамболово. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и/или на Управляващия орган.